

**АКАДЕМІЯ ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНИХ ВІДОСИН
І ТУРИЗМУ**

**Факультет економіки, соціальних
технологій та туризму**

03680, м. Київ, Кільцева дорога

МЕРЕЖЕВЕ СУСПІЛЬСТВО: РИНОК ПРАЦІ, СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ, РОЛЬ ПРОФСПІЛОК

Збірник матеріалів круглого столу

**Київ
22 березня
2018 р.**

УДК 316.3:331

Редакційна колегія

Тетяна Семигіна,

доктор політичних наук, проректор з наукової роботи АПСВТ

Олена Корчинська,

доктор економічних наук, завідувачка кафедри маркетингу АПСВТ

Віктор Співак,

доктор політичних наук, завідувач кафедри соціології та суспільних дисциплін АПСВТ

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.
Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній зміст.

Мережеве суспільство: ринок праці, суспільні відносини, роль профспілок: Збірник матеріалів круглого столу (м. Київ, 22 березня 2018 р.) [Редкол.: Т. Семигіна, О.Корчинська, В. Співак]. Київ: АПСВТ, 2018. 72 с.

©Академія праці, соціальних відносин і туризму

© Автори тез доповідей

ЗМІСТ

ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАУКОВИЙ ЗАХІД.....	5
ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ КРУГЛОГО СТОЛУ.....	6
Бабічева Олена ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	8
Бондар Світлана ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В МЕРЕЖЕВОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	10
Бондар-Підгурська Оксана ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ У СИСТЕМІ ЦІЛЕЙ ЕКОНОМІКИ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ.....	12
Глуценко Ярослава РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВА В МЕРЕЖЕВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	14
Дітковська Леся МАСОВІ ВІДКРИТІ ОНЛАЙН-КУРСИ PROMETHEUS: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	16
Єрошенко Катерина УНІФІКАЦІЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОТРИМАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НА РІВНІ ГРОМАД ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	18
Жук Оксана АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЕЛА ТА ЗАЙНЯТІСТЬ СІЛЬСЬКОЇ ЖІНКИ.....	20
Журавель Ярослав ОСОБЛИВОСТІ ОПРИЛЮДНЕННЯ АКТИВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ЇХ ОФІЦІЙНИХ САЙТАХ.....	22
Заюков Іван РОЗВИТОК ФРІЛАНСУ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА.....	24
Карагодіна Марина, Головко Ярослав WEBOMETRICS ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ РЕЙТИНГУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ СВІТУ.....	26
Колмакова Олена, Смачило Валентина, Халіна Вероніка АСИМЕТРІЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....	28
Корчинська Олена ТРАНСФОРМАЦІЯ МАРКЕТИНГУ В МЕРЕЖЕВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	30
Кравцов Сергій ПРОБЛЕМИ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ.....	32
Кравченко Олена МОБІНГ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ.....	34
Крицька Ірина СУЧАСНА ОСВІТА В ГЕНЕЗІ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА.....	36

Лутай Лариса ВИКЛИКИ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ КРИЗИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	38
Охримович Мар'яна ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ЗАГРОЗ ІНВЕСТИЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ.....	40
Охріменко Оксана ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ, АБО ЯК ЗМІНИТИ СВІТ.....	42
Перегуда Євген, Семко Вадим КОНЦЕПТ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНСОЛІДАЦІЇ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ	44
Петровська Світлана ФРАГМЕНТАРНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	46
Підлісна Олена ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОМИСЛОВО-ВИРОБНИЧОГО РИНКУ ПРАЦІ	48
Саєлкіна Злата КРОК ВПЕРЕД І ДВА КРОКИ НАЗАД, АБО МИТАРСТВО УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС.....	50
Семигіна Тетяна ОН-ЛАЙН КУРСИ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ УНІВЕРСИТЕТІВ.....	52
Сидоренко Ірина РЕАЛІЇ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ.....	54
Співак Віктор МЕРЕЖЕВЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ.....	56
Тароянц Анастасія, Карагодіна Олена МЕРЕЖЕВЕ СУСПІЛЬСТВО: РЕАЛІЇ ПРОТИДІЇ ЕПІДЕМІЇ ВІЛ.....	58
Тертичний Ярослав ПРОБЛЕМИ ВЕДЕННЯ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	60
Тетерук Світлана ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОЇ АГРЕСІЇ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА КОМУНІКАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА	62
Тілікіна Наталія ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАЙНЯТИСТЬ І ТЕРИТОРІАЛЬНУ МОБІЛЬНІСТЬ МОЛОДІ В УКРАЇНІ	64
Турло Наталія РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ ТА НЕСТАНДАРТНІ ФОРМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА	66
Цимбал Людмила ОСВІТА В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.....	68
Черненко Наталія КЛЮЧОВІ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	70
Яровий Ігор ПАРТНЕРСЬКІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ «ЕЛЕКТРОННОГО ОФІСУ»	72

ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАУКОВИЙ ЗАХІД

22 березня 2018 року в Академії праці, соціальних відносин і туризму відбулося засідання круглого столу на тему: **«Мережеве суспільство: ринок праці, соціальні відносини, роль профспілок»**.

Метою заходу, ініційованого Федерацією профспілок України та кафедрою маркетингу АПСВТ, було визначення ключових соціально-економічних проблем формування мережевого суспільства в Україні, завдань з розвитку ринку праці та соціального захисту в сучасних умовах.

Проблематика мережевого суспільства стала предметом обговорення не лише для науково-педагогічного складу Академії, а й досвідчених практиків, профспілкових лідерів та молодих науковців.

Обговорювалась, зокрема, проблема звуження прав профспілок у проекті нового Трудового Кодексу України, виклики, як виникають у профспілок через трансформацію ринку праці та трудових відносин у мережевому суспільстві, обґрунтовувалась потреба в осучасненні роботи профактивств. Неабияку зацікавленість у присутніх викликала доповідь “Мобільний додаток — активний профспілковий квиток”, в якій було презентовано досвід профспілки таксистів України з розробки та впровадження спеціальної багатофункціональної програми, яка дає змогу контролювати надходження профспілкових членських внесків і водночас забезпечити користувачам доступ до термінових (поліція, швидка) і нетермінових сервісів, дисконтних програм.

Гостра дискусія точилась довкола доповіді кандидата політичних наук заступника директора Науково-дослідного Інституту праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики і НАН України Леоніда Ільчука, тема виступу якого була такою: “Мережеве суспільство та ринок праці (на прикладі алгоритму збору та оброблення інформації про попит та пропозицію робочої сили. У виступах учасників йшлося про реалії ринку праці України: тенденції та проблеми; нестандартні форми зайнятості населення в умовах економіки мережевого суспільства; трансформація маркетингу в мережевій економіці; та інше.

Чимало викладачів та студентів активно дискутували щодо впровадження он-лайн курсів в університетах та масових он-лайн курів на позауніверситетських платформах, викликів, які викликали перед освітою в умовах мережевого суспільства.

Модераторами обговорення виступили доктор економічних наук, завідувачка кафедри маркетингу АПСВТ Олена Корчинська та доктор політичних наук, завідувач кафедри соціології та суспільних наук АПСВТ Віктор Співак.

За підсумками круглого столу прийнято резолюцію, яка увібрала ключові пропозиції учасників заходу.

У цьому збірнику представлено тези частини виступів учасників круглого столу.

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ УЧАСНИКІВ ЗАСІДАННЯ КРУГЛОГО СТОЛУ «МЕРЕЖЕВЕ СУСПІЛЬСТВО: РИНОК ПРАЦІ, СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ, РОЛЬ ПРОФСІЛОК»

Під час засідання круглого столу 22 березня 2018 року з доповідями виступили 10 учасників, з інформаційними виступами 5, проведено фахові дискусії.

Тематика виступів охопила комплекс проблем пов'язаних з суспільними змінами в умовах становлення мережевого суспільства, формуванням ринку праці та роллю профспілок в умовах трансформаційних змін сучасності.

Учасники круглого столу висловили низку пропозицій та рекомендацій.

Федерації професійних спілок України і органам влади рекомендується:

1) враховуючи складність та особливість процесів мережевого суспільства пріоритетним вважати прогнозування розвитку процесів на загальнодержавному ринку праці шляхом врахування тенденцій формування: трудового потенціалу і демографічного розвитку; економічних трансформацій та впливу глобальних факторів;

2) вважати стратегічною метою сталого розвитку України посилення соціальної відповідальності бізнесу як складової функціонування соціальної держави, розробити і впровадити Національну концепцію корпоративної соціальної відповідальності;

3) враховуючи динаміку суспільно-політичних змін та їх характер, в діяльності уряду та профспілок вважати першочерговим розробку та впровадження механізму середньострокового прогнозування соціально-економічної сфери для «вирівнювання» попиту і пропозиції на ринку праці;

4) до Закону України «Про колективний договір» включити норму, яка б передбачала обов'язковість укладення колективного договору;

5) з урахуванням викликів мережевого суспільства розробити і прийняти основні напрямки державної політики зайнятості населення а також Загальнодержавну програму зайнятості населення до 2025 року;

6) створити нормативну базу та розширити чисельність заходів для стимулювання реінтеграції трудових мігрантів (податкові пільги при заснуванні власної справи; розвиток бізнесу за програмою 50/50 – 50% кошти трудового мігранта, 50% кошти Фонду по безробіттю, тощо);

7) створити умови для формування та діяльності галузевих рад, які розробляють професійні стандарти;

8) посилити просвітницьку роботу із недопущення в трудових колективах мобінгу, внести в законодавство положення про адміністративну відповідальність за допущення факту мобінгу;

9) здійснювати реформи по формуванню ринку праці в Україні з урахуванням інтересів роботодавців, держави і профспілок;

10) пріоритетними напрямками формування ринку праці в Україні мають бути: вдосконалення системи оплати праці; вдосконалення механізмів працевлаштування найменш конкурентоспроможних верств населення; державна підтримка малого та

середнього бізнесу; забезпечення перепідготовки працівників; укладення двосторонніх міжнародних договорів про працевлаштування.

Академії праці і соціальних відносин ФПУ, навчальним закладам України рекомендується:

- вважати перспективним напрямком розширення дистанційної освіти в умовах мережевого суспільства, зокрема навчання іноземних студентів;
- з метою поширення зв'язків між освітою та ринком праці запровадити проходження практики студентів, починаючи з I-го курсу навчання;
- ініціювати проведення спільних тематичних заходів щодо новацій трудового законодавства України у сфері зайнятості населення та соціального захисту від безробіття.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Олена Бабічева

В інформаційну епоху інформаційно-комунікаційні технології розглядають як один із «найбільш важливих чинників стимулювання економічного зростання та розвитку громадянського суспільства, зайнятості населення, розширення конкуренції» [Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформа галузі та розвиток інформаційного простору України: Постанова Верховної Ради України від 31.03.2016 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1073-19>]. Нагальна потреба вдосконалення і реалізації державної політики в галузі інформатизації пов'язана з необхідністю подолання "цифрового розриву", оскільки стан розбудови інформаційного суспільства та сфери інформаційно-комунікаційних технологій України не відповідає наявному значному потенціалу та запиту на їх впровадження в усі сфери життєдіяльності країни.

Згідно із Глобальним звітом про розвиток інформаційних технологій 2016 р. Всесвітнього економічного форуму за інтегральним показником їх стану – індексу мережевої готовності (NRI), Україна посіла 64-е місце серед 139-и країн світу [Networked Readiness Index // World Economic Forum. URL: <http://reports.weforum.org/global-information-technology-report-2016/networked-readiness-index>], а за рівнем проникнення Інтернету – 76 місце. Дослідження Київського міжнародного інституту соціології засвідчили, що станом на травень 2017 р. 63% дорослого населення України регулярно користувалось Інтернетом [Динаміка користування інтернет в Україні: травень 2017 // KMIC. URL: www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=705&page=4], що значно нижче, ніж в більшості країн Західної і Східної Європи. Так, в середньому в країнах Європи рівень охоплення користувачів Інтернетом в 2017 році становив 85,2% [World Internet Users and 2018 Population Stats // Internet World Statistics. URL: <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>].

Ще гірше стан забезпечення інтернетом сільського населення. Лише 53% населення сіл регулярно користувались інтернетом в 2017 році. [Динаміка користування інтернет в Україні: травень 2017 // KMIC. URL: www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=705&page=4]. Однак саме інформаційно-комунікаційні технології створюють додаткові можливості розвитку не лише сфери виробництва і збуту аграрної продукції, а й підприємництва (самозайнятості), в сфері зеленого туризму, народних промислів, дозволяють підвищити якість сільської медицини і освіти, адміністративних соціальних послуг тощо.

Сьогодні значна кількість керівників аграрних підприємств розуміють переваги, що дає інформатизація бізнесу. Однак поширення інформаційно-комунікаційних технологій стримується невеликими масштабами та фінансовими можливостями підприємств, недостатньою кваліфікацією керівників та персоналу, географічним розташуванням і напрямом діяльності товаровиробника, поширенням Інтернет на ринках збуту продукції. Спостерігається прямий зв'язок між розміром аграрних підприємств та ступенем застосування в них прогресивних інформаційних технологій. Так, агрохолдинги і великі підприємства використовують електронний документообіг та

облік, мобільні додатки для управління машинно-тракторним парком, оптимізації витрат пального, насінні та засобів захисту рослин, комплекс інструментів інтернет маркетингу, а саме: корпоративні сайти, пошуковий маркетинг та SEO оптимізацію, медійну і контекстну рекламу, просування в соціальних мережах та інтернет, прямий маркетинг через електронну пошту. Це заощаджує час і працю, підвищує ефективність діяльності.

Малі й середні підприємства, фермерські та особисті селянські господарства переважно не використовують весь комплекс сучасних інструментів інтернет маркетингу або застосовують лише окремі його елементи. Багато фермерів та власників невеликих підприємств використовують сторінку в соціальних мережах для поширення інформації про продукт або послугу, підприємство, створення груп однодумців, що можуть з часом перетворюватись на кооперативи та асоціації. Середні і малі підприємства все частіше використовують для просування продукції на ринку B2B інтернет портали та торговельні майданчики. Інтернет-майданчики щодня дають можливість виробникам, покупцям, переробникам, постачальникам та іншим зацікавленим особам укласти взаємовигідні угоди купівлі-продажу агропродовольчої продукції та супутніх товарів.

Зростає значення онлайн-ринків сільськогосподарської продукції як для споживачів, так і для виробників, оскільки їх використання дає певні переваги. Для виробників це: більший заробіток, ніж при продажах з поля або сховища (на 10-30%); додатковий канал збуту продукції з можливістю реалізації 10-40 тон продукції за добу; контроль процесу торгівлі у режимі онлайн; постійне інформування про ситуацію на ринку; зберігання у контрольованих умовах. Переваги для клієнтів: висока якість продукції, яка підтверджена відповідними документами; ціни виробника; можливість безготівкових розрахунків та отримання звітної документації.

Попри значні переваги використання прогресивних Інтернет-технологій у сільському господарстві темпи їхнього впровадження нижчі, ніж в інших галузях, а підприємства мають недостатній рівень інформаційного забезпечення та комп'ютеризації процесів господарювання.

Тому для поширення використання інформаційно-комунікаційних технологій в аграрній сфері пропонується: 1) розробка освітніх програм у системі вищої та професійної освіти, дорадництва для підвищення кваліфікації аграріїв у сфері Інтернет-технологій; 2) розробка веб-ресурсів з наявністю усієї необхідної для фермерів інформації про інтернет-маркетинг та безкоштовного програмного забезпечення (наприклад, список провайдерів безкоштовного хостингу для розміщення простих сайтів, безкоштовних дошок оголошень); 3) надання безкоштовних шаблонів дизайну сайту, які не потребують від користувача додаткових навичок у програмуванні; 4) залучення територіальних громад для поширення знань користувачів Інтернет особливо з огляду на розвиток мобільного Інтернету, появи зв'язку 4-G; 5) розвиток електронного урядування та сфери телекомунікаційної інфраструктури; 6) формування і реалізація виразної державної політики в сфері інформатизації і, зокрема, розвитку інтернет технологій.

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В МЕРЕЖЕВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Світлана Бондар

Сучасний період розвитку людського суспільства характеризується різними соціально-культурними політичними й ідеологічними зрушеннями, які здійснюють значний вплив і на мову засобів масової комунікації, і на процеси мовлення, і на мову як знакову систему. У зв'язку з розширенням культурних взаємозв'язків у світі, процесами міжнародної інтеграції та глобалізації значно зріс науковий інтерес до дослідження особливостей процесу соціальної комунікації в контексті міжкультурного обміну. Актуалізація потреби в оволодінні знаннями про норми і принципи міжкультурного спілкування, а також національні особливості поведінки при супутньому формуванні комунікативної компетенції є неперевершеною. Ця потреба невпинно зростає у мережевому суспільстві, яке спонукає переосмислити комунікативні процеси сьогодення. Адже комунікація – частина життєдіяльності людини і одна з фундаментальних основ існування суспільства. Мається на увазі, що суспільство - це не дві-три людини, не одна-дві держави, а зв'язки і відносини, в яких перебувають певні учасники комунікації.

Комунікація - це соціальне явище, що позначає передачу інформації, ідей, емоцій за допомогою знаків, символів; це процес, який пов'язує окремі частини соціальної системи одна з одною, це механізм, за допомогою якого реалізується влада (як спроба визначити поведінку іншої людини) Іншими словами, соціальна комунікація - обмін сенсу між людьми. Цілком очевидно, що жодне суспільство не може існувати без комунікаційних зв'язків, а комунікативна потреба - органічна (абсолютна) духовна потреба людини. В рамках соціальної комунікації мова, як знакова система, поряд з іншими, стає одним з основних засобів та способів кодування, переробки, розшифровки і передачі інформації від однієї людини до іншої. Видатний мислитель і вчений ХХ століття Д.С.Ліхачев відзначав, що мова людини - показник людських якостей, культури людини [*Global World: System Shifts, Challenges and Contours of the Future: the 17th International Likhachov Scientific Conference, May 18-20, 2017. St. Petersburg: SPbUHSS, 2017. 242 p.*]. Людина та її мова, її внутрішній світ нероздільні. Тому людину не можна вивчати поза мовою, а мову не можна вивчати поза людиною.

На думку С.Г.Тер-Мінасової, мову можна уявити як здатність до спілкування з іншими, що безперервно працює і розвивається, формує особистість свого носія; мова - це і особливий дар, який належить всьому народу, об'єднаного цією мовою [*Тер-Мінасова С.Г.Язык и межкультурная коммуникация. Москва: Слово, 2000. 262 с.*]. Існують "закони" культурної комунікації, згідно з якими людина розуміє, що культурна самобутність його народу невіддільна від культурної самобутності інших народів, а повноцінне розуміння рідної культури неможливо без знайомства з культурою і мовою інших країн. Зазначені вище думки й закони є справедливими для будь-якого суспільства і розвитку людської особистості за виключенням мережевого, тому що до цих постулатів(вони є невід'ємними) додаються й інші, зумовлені інтернет-мережею. Складність інтерпретації

інформації, закодованої у власне мовних і екстралінгвістичних символах, створення нової соціокультурної ситуації в світі, зміна ціннісних орієнтацій, а особливо поява нового типу особистості, який формується у мережевому суспільстві спонукають до певних трансформацій міжкультурного спілкування і нових викликів їх дослідження.

Людській уяві психологічно важко образно уявити безмежний автономний потік Інтернет інформації, який спонукає членів суспільства до таких же безмежних комунікативних можливостей. І з одного боку – це позитив, це прогрес, але є й інші виклики. Відбувається активний процес репрезентації елементів суспільства як інформації. Людина спілкується не з людьми, а з іншими знаками, які репрезентують людей. В таких умовах людина уже не асоціюється з іншою людиною, а співвідноситься зі знаком, формуються супертекст і метамова, вперше в історії об'єднуючи в одній і тій же системі письмові, усні і аудіовізуальні способи людської комунікації.

Таким чином, суспільство, яке інтегрується у мережу, перетворюється у безпосередню комунікацію, яка передбачає тільки кореляцію, а не якість спілкування, тільки знаковість, а не суб'єктність. [Покровская Е. В. Газета в современной культурно-речевой ситуации // Русская речь. 2015. №5. С. 69-74] Зникають бар'єри спілкування, пов'язані з особистістю, появляються будь-які альтернативні шляхи для себе чи іншого. Яскраве свідчення цього процесу – наявність «аватарів», які не відповідають собі у соціумі: одна й та ж особа може мати кілька «аватарів».

Потенційна інтеграція в одній і тій же системі текстів, зображень і звуків, що взаємодіють з безлічі різних точок, в обраний час (в режимі реального часу або з запізненням), в глобальній мережі і в умовах відкритого і недорогого доступу, фундаментально змінює характер комунікації. Але ж, як зазначено вище, комунікація визначає формування культури. Це підтверджує і Н. Постмен, відзначаючи, що люди бачать реальність не такою, як вона є, а такою, як їхні мови дозволяють їм її бачити. А мови людей - це засоби масової інформації. ЗМІ - це метафори людей, і ці метафори створюють зміст людської культури [Potsman N. Technopoly: The Surrender of Culture to Technology. Vintage, 1992. 240 p.]. Оскільки культура вводиться і передається за допомогою комунікації, самі культури, історично побудовані системи вірувань і кодів під впливом нової технологічної системи піддаються фундаментальному перетворенню - з плином часу все більше і більше.

З точки зору сьогодення важко прогнозувати потенційний вплив мережевої комунікації на майбутнє. Винайдення алфавіту також спричинило і позитивні і негативні наслідки розвитку людської культури і комунікації, те ж саме відбулося і з засобами масової комунікації. Але всі ці явища пережили прискіпливе вивчення і отримали наукове обґрунтування.

Тож без аналізу трансформації культур за нової електронної комунікативної системи повний аналіз мережевого суспільства не буде повним і всебічним.

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ У СИСТЕМІ ЦІЛЕЙ ЕКОНОМІКИ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ

Оксана Бондар-Підгурська

Визначення суті мережевого суспільства вимагає застосовувати узагальнене визначення М. Кастельса, який зазначає, що мережеве суспільство – це специфічна форма соціальної структури, яка характерна для інформаційного суспільства [Кастельс М. *Информационная эпоха: экономика, общество и культура*. Москва : ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.]. Глобалізація в сучасній її формі призвела до зародження мережевого світоустрою, де суб'єкти мереж усвідомлюють себе цілісністю глобального простору, який відкритий для будь-яких форм взаємодії і не обмежений певними зв'язками. Розроблена технологічна парадигма пов'язує виникнення мережевого суспільства із індустріальним та постіндустріальним типами суспільного розвитку, що активізує галузі генної інженерії мікроелектроніки, інформаційно-комунікативних технологій. Проте «це не може бути визначальним критерієм, адже поява нових знань та інформації є фактором розвитку будь-якого типу суспільства. З нашої точки зору, принципово новим фактором у становленні мережевого суспільства є виникнення мереж інформаційних технологій, а вони, у свою чергу, є результатом індустріально-технологічного розвитку. Тому сьогодні буде принципово неправильним зводити становлення мережевого суспільства лише до інформаційного розвитку і, зокрема, до розвитку Інтернету як універсального інструментарію налагодження інтерактивної комунікації між суб'єктами глобального простору в межах одного часово-просторового виміру. Хоча і цей фактор відіграє важливу роль у становленні мережевого суспільства, однак він не може бути єдиним і визначальним» [Войтович Р. *Мережеве суспільство як нова форма соціальної організації в умовах глобалізації // Політичний менеджмент*. 2010. №5. С. 4; 8]. Приблизно такої ж думки дотримувався і М.Кастельс, який вважав, що „мережеве суспільство характеризується одночасною трансформацією економіки, праці та зайнятості, культури, політики, державних інститутів і, зрештою, простору і часу. Нові інформаційні та комунікативні технології, будучи вкрай необхідним інструментом багатовекторної трансформації, не є її причиною”.

Вищевикладене дозволяє нам сформувати групи показників за видами економіки, які сприятимуть формуванню оптимального переліку пріоритетів під час розробки системи цілей в економіці мережевого суспільства України (табл.1).

Таблиця 1. Показники мережевого суспільства за видами економіки

Види економіки	Назва показника
Інформаційна економіка	<i>Головний ресурс – інформація як загальна характеристика країни:</i> 1) охоплених населення Інтернетом та іншими видами зв'язку; 2) відвідування театрів, філармоній, музеїв і т. д., їх кількість 3) кількість національно контрольованих критичних технологій; 4) частка населення, яке продовжує навчання з 25 до 64 років; 5) частка населення з вищою освітою; 6) кількість медалей на міжнародних олімпіадах школярів і студентів; 7) кількість студентів на 10 000 чол. населення; 8) частка іноземних студентів в загальному числі студентів; 9) громадське здоров'я; 10) медалі на міжнародних спортивних змаганнях; 11) охоплених фізкультурою (відвідування гуртків, секцій)
Економіка знань	<i>Головний ресурс – знання як матеріалізована форма інформації:</i> 1) кількість патентів на душу населення і кількість виданих патентів за кордоном; 2) кількість наукових відкриттів; 3) число наукових цитувань національних вчених на душу населення; 4) кількість об'єктів інтелектуальної власності (<i>авторська пропозиція</i>) 5) кількість наукових співробітників (<i>авторська пропозиція</i>).
Інноваційна економіка	<i>Головний ресурс – інновація як втілений результат інтелектуальної праці:</i> 1) частка наукомісткої продукції на душу населення; 2) частка наукомісткої продукції на світовому ринку; 3) частка інноваційної продукції за структурою випуску; 4) частка сировини і частка наукомісткої продукції в експорті; 5) частка наукомісткої продукції та сировини в імпорті.
Нова економіка та мережеве суспільство	1) ВВП; ВВП/душу населення; енергоефективність ВВП; продуктивність праці; додана вартість; обсяг реалізації інноваційної продукції; наукомісткість ВВП; % НДДКР у ВВП; 2) енергомісткість ВВП; коефіцієнти забрудненості ґрунту, води і повітря (обсяг викидів CO ₂ на душу населення); 3) тенденції зміни чисельності населення країни, структура стратифікації населення, структура форм власності, рівень задоволення ЖВІ населення країни

Джерело: сформовано автором на основі інформаційних джерел [Бондар О.В. *Методологічні та концептуальні основи трансформації економіки України на шляху інноваційного розвитку* // Інноваційна економіка. 2010. №5 (19). С. 13–19; Бондар-Підгурська О.В. *Науково-методологічні засади сталого інноваційного соціально орієнтованого розвитку економіки*. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2016. 531 с.]

Отже, використання запропонованих груп показників за видами економіки дозволить на основі комплексного підходу сформуванати перелік пріоритетів, що визначають систему цілей у новій економіці мережевого суспільства України.

РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВА В МЕРЕЖЕВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Ярослава Глущенко

Особливості функціонування в умовах мінливості, непередбачуваності показують, що рівень ризикозахищеності потребує від підприємства вміння протистояти негативним подіям. При цьому важливим є не тільки певний запас фінансової міцності і обсяг резервів, а перш за все вміння власників і менеджерів підприємства передбачати загрози, оперативно реагувати і пристосовуватися до нових умов функціонування.

Вивчення літературних джерел (Р. Акоффа, І. Ансоффа, В. Вітлінського, В. Гранатурова, Дж. Форестера, Ф. Портера, М.В. Сулими, Й. Шумпетера, Ястремського О. І. та інших.) показало, що не зважаючи на досить велику кількість праць, присвячених проблемам ризикозахищеності підприємства, ризики, які притаманні підприємствам в мережевій економіці, майже не висвітлені. Щоб з'ясувати, які ризики виникають у підприємств у мережевій економіці, потрібно визначитися з рисами, які їй притаманні. Як справедливо зазначають вітчизняні вчені мережева економіка – це відносно нове поняття і у науковій літературі відсутнє, як єдине трактування цього терміну, так і визначення її особливостей. Так, Л. Нечипорук властивостями мережевої економіки називає «компліментарність і стандартність, зовнішні мережеві ефекти, ефект пастки, економію на масштабі виробництва» [Нечипорук Л.В. *Теоретичні аспекти формування мережевої економіки // Економічна теорія та право. 2015. № 1 (20). С. 78*]. Т. Дзядук, здійснюючи порівняльний аналіз критеріїв індустріальної і мережевої економії, зазначає, що останній притаманне «непередбачуване економічне зростання, оскільки воно пов'язане зі стрімким розвитком новітніх інформаційних технологій, інновацій; основним ресурсом виступають людські; конкурентоспроможність базується на швидкості реагування компанії на зміни в потребах споживачів, на зовнішні та внутрішні потрясіння; співробітництво компанії характеризується широкими мережевими зв'язками та сприянню інтеграційним процесам; розподіл праці незначний, тобто компанія спеціалізується виключно на продукуванні певних складових, необхідних для кінцевого продукту; основним регуляторним механізмом поведінки компанії виступає поєднання конкуренції з кооперацією; робочі процеси є гнучкими, ситуативними, і організуються під час виконання проекту; у компаній у мережевій економіці однорівнева структура, побудована горизонтальних зв'язках» [Дзядук Т.В. *Мережева економіка як елемент формування світової сучасної світової господарської системи // Економіка та держава. 2008. № 7. С. 26*].

Виходячи з того, що Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту визначаючи ризик «як можливість настання події, що матиме вплив на досягнення поставлених цілей» [Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту. URL: <https://na.theiia.org/.../IPPF-Standards-2017-Ukrainian.pdf> (дата звернення 10.03.2018 р.)], для визначення ризиків притаманних підприємству в мережевій економіці доцільно визначити події, які можуть негативно впливати на досягнення цілей з урахуванням зазначених властивостей і характеристики критеріїв.

Одним із основних ризиків підприємства в мережевій економіці є ІТ-ризик, бо як свідчать результати узагальнення наукових доробок мережева економіка існує в інформаційно-комунікативному середовищі, і умовою її подальшого розвитку є розповсюдження Інтернет-технологій. Серед негативних подій ІТ-ризиків слід виокремити: втрату інтернет зв'язку, спотворення даних при передачі їх через мережу, вірусні атаки, що можуть призвести до знищення, спотворення даних, або втрати доступу до них. З огляду на перелічені негативні наслідки можемо вести мову про ще один вид ризику – ризик конфіденційності і захищеності даних. В мережевій економіці інновації і новітні інформаційні технології є ключовими об'єктами, які потребують їх захисту як об'єктів інтелектуальної власності. В свою чергу, захист об'єктів інтелектуальної власності пов'язаний з нормативно-правовими ризиками. Для України питання захисту інтелектуальних прав особливо важливо [Морозова Л.П., Слободянюк В.Ю., Олійник Б.І. *Захист прав інтелектуальної власності в Україні та шляхи їх подолання // Молодий вчений. 2017. № 3(43). С. 802-806*]. Так, наприклад, тільки за 2015 р. МВС України відкрило 269 кримінальних справ за фактом сконання кримінальних порушень, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності [МВС порушило 269 справ через порушення авторських прав в 2015 р. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/mvd-otkrylo-ugolovnyh-del-narusheniyam-prav-1430834874.html> (дата звернення 10.03.2018р.)]. Виокремлення як основного ресурсу – людського, дозволяє зробити висновок, що підприємствам в мережевій економіці притаманний кадровий ризик. Негативними подіями у кадровому ризику є втрата основних працівників на деякий час (хвороба, декретна відпустка та ін.), або назавжди (звільнення, перехід у іншу компанію), відсутність необхідних навичок, досвіду або кваліфікації у працівників. З людським ресурсом пов'язаний ще один вид ризику, який буде притаманний підприємству в мережевій економіці – ризик шахрайства. Те, що в мережевій економіці співробітництво підприємств пов'язане з інтеграційними процесами, і основним регуляторним механізмом поведінки виступає поєднання конкуренції з кооперацією, свідчить про наявність репутаційного ризику. Ефективна кооперація в мережі взагалі буде неможлива з підприємством, яке втратило або має негативну ділову репутацію. Наслідками втрати репутації будуть виступати недовіра, як з боку партнерів, так і споживачів.

Таким чином, узагальнення результатів досліджень вітчизняних вчених присвячених мережевій економіці, дозволили визначити та охарактеризувати основні види ризиків, які притаманні підприємствам в умовах стрімко розвиваючого інформаційно-комунікативного середовища. Серед основних ризиків пропонуємо виокремлювати і розглядати ІТ-ризик, ризик конфіденційності і захищеності даних, нормативно-правовий ризик в часті захисту прав інтелектуальної власності, кадровий ризик, ризик шахрайства і репутаційний ризик.

МАСОВІ ВІДКРИТІ ОНЛАЙН-КУРСИ PROMETHEUS: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Леся Дітковська

Закон України «Про освіту» забезпечує право кожного на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти [Про освіту: Закон від 05.09.2017 № 2145-VIII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.02.2018)].

У мережевому суспільстві для людини, що має комп'ютер та доступ до мережі Інтернет, найпростіший і найефективніший спосіб підвищити свій рівень освіти та кваліфікацію – це навчання онлайн. Перші масові онлайн-курси, які зібрали величезну аудиторію, запустили у Стенфордському університеті у 2011 р. А вже у 2013 р. було створено першу українську освітню онлайн-платформу Prometheus.

Масові онлайн-курси відрізняються від звичайних тим, що, по-перше, вони є масовими. «Ці курси проходять десятки тисяч користувачів і, відповідно, вартість донесення цих знань на кожного окремого користувача є мізерною. В цьому і полягає економічний феномен того, що знання найкращих викладачів найпрестижніших університетів світу стають доступними для кожного» [Примаченко І. Prometheus: «Масові онлайн-курси стануть серйозною альтернативою університетам». URL: <https://pb.platfor.ma/prometheus/> (дата звернення: 6.03.2018)]. По-друге, не існує географічних, релігійних, вікових, фінансових чи інших обмежень для слухачів. По-третє, такі курси є інтерактивними. Крім того, слухачі онлайн-курсів «генерують величезну кількість даних про те, як вони дивляться відео, як виконують завдання, чи повторюють відео, де припускаються помилок найчастіше. Усі ці дані викладач може використовувати для покращення викладу матеріалу» [Там само].

Головна ідея створення масових відкритих онлайн-курсів Prometheus – надати «безкоштовний онлайн-доступ до найкращих навчальних курсів університетського рівня всім охочим в Україні» [Prometheus. Про нас. URL: <https://prometheus.org.ua/about-us/> (дата звернення: 28.02.2018)]. ВНЗ, організації та провідні компанії можуть безкоштовно опубліковувати та розповсюджувати курси на цій платформі. Prometheus співпрацює з викладачами провідних вищих навчальних закладів України. «Команда підготовки та створення курсу включає окрім викладача, методиста курсу – людину, яка допомагає викладачу оформлювати курс, переводити його з офлайн у онлайн-вигляд, режисера та оператора, які відповідають за запис відео-лекцій, дизайнера, контент-менеджера, PR-менеджера, адміністратора технічної підтримки» [Сооснователь Prometheus Алексей Молчановский – об онлайн-образовании в Украине. URL: <https://eda.bit.ua/2016/04/prometheus-interview/> (дата звернення 6.03.2018)]. Наповнення курсу складається з відеолекцій, інтерактивних тестів для перевірки набутих знань, форумів для обговорення навчальних матеріалів курсу з іншими слухачами і викладачем. Достатньо зайти на сайт <https://prometheus.org.ua/>, зареєструватись і отримати доступ до вибраного курсу.

Кількість користувачів Prometheus у лютому 2018 р. перетнула межу у п'ятсот тисяч. На платформі зараз безкоштовно доступно близько двохсот масових онлайн-

курсів як університетського, так і шкільного рівня. Більшість курсів взаємопов'язані і поєднані у цикли. Плануються цикли курсів, по завершенні яких слухач зможе отримати нову спеціальність.

Prometheus пропонує звичайні та верифіковані сертифікати про завершення курсу після успішного складання всіх завдань. Безкоштовний звичайний сертифікат засвідчує успішне завершення курсу без перевірки особистості. Верифікований сертифікат надається за окрему плату після успішного завершення певного курсу та перевірки особистості слухача за допомогою фото і документу, що засвідчує особу [*Prometheus. Поширені питання щодо сертифікатів. URL: https://prometheus.org.ua/certificates_faq/ (дата звернення: 4.03.2018)].*

Якщо порівняти темпи зростання Prometheus зі зростанням західних онлайн-курсів, враховуючи обсяг україномовної і англійськомовної аудиторій, то Prometheus зростає швидше. Тобто, в Україні величезний попит на масові безкоштовні онлайн-курси і він більший, ніж на Заході [Засновник Prometheus: Попит на онлайн-курси в Україні більший, ніж на Заході. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/society/science/2017-02-26/osnovatel-prometheus-spros-na-onlayn-kursyi-v-ukraine-bolshe-chem-na-zapade/10468> (дата звернення: 3.03.2018)].

За словами Міністра освіти і науки України масові онлайн-курси набувають особливої популярності «тому, що ці технології допомагають відповісти на значні виклики сьогодення – створення інтерактивних та цікавих матеріалів для дітей, забезпечення доступу до якісної освіти, надання можливостей для навчання впродовж життя. Усі ці виклики є особливо важливими й для України» [Новини МОН. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/1-be-smart-presentation> (дата звернення: 5.03.2018)].

Метою масових відкритих онлайн-курсів Prometheus є повноцінна реформа української освіти на базі змішаного навчання. «Кількість українськомовних курсів в онлайні зростає. Все більше людей реєструються і успішно їх проходять. І університети, і школи зацікавлені у змішаному форматі» [URL: <https://theukrainians.org/prometheus/> (дата звернення: 7.03.2018)]. Щоб онлайн-курси допомогли реформувати систему освіти, їх варто включати у навчальний процес. Заміна традиційних лекцій онлайн-лекціями, проходження студентами поточного контролю онлайн, отримання відповідей на запитання на форумі курсу дозволить викладачу більше часу приділити індивідуальній роботі зі студентами. Так, пілотний проект 2017 р. зі змішаного навчання у чотирьох ВНЗ України показав, що поєднання онлайн-лекцій із аудиторними заняттями та спілкуванням студентів із викладачем підвищує ефективність навчання на 35%. «Викладач може оперативно проконтролювати, як студенти засвоюють матеріал, спрямувати їхні зусилля в потрібне русло та спонукати кожного до подальшої роботи» [Змішана освіта: подружити «онлайн» і «офлайн». URL: <http://pedpresa.ua/178684-zmishana-osvita-podruzhyty-onlajn-i-oflajn.html> (дата звернення: 10.03.2018)].

Таким чином, запровадження масових відкритих онлайн-курсів від провідних викладачів країни та світу дозволить допомогти українцям стати освіченими; підвищити кваліфікацію; опанувати суміжну галузь; отримати професійну онлайн-освіту з найпопулярніших спеціальностей; зробити найкращу освіту доступною кожному українському студенту.

УНІФІКАЦІЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОТРИМАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НА РІВНІ ГРОМАД ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Катерина Єрошенко

Глобальні тенденції суспільного розвитку протягом останнього десятиліття можна узагальнити таким чином: ключові процеси в суспільстві групуються навколо діяльності мереж. Саме мережі конструюють нову соціальну морфологію суспільства, мережева логіка впливає на результати культурних, виробничих та політичних процесів, інформація та знання використовуються як ключові ресурси [Iannone R., Ferreri E., Marchetti M. C., Mariottini L., Cipri M., DeNardis P. *Network Society : How Social Relations Rebuild Space(s)*. Wilmington, Delaware: Vernon Press. 2016. P. 230].

Тенденції, що відбуваються в українському суспільстві за останні кілька років, віддзеркалюють глобальний контекст соціальних трансформацій: децентралізація та відхід від класичних для України патерналістських способів управління [Греба Р. *Модернізація механізму реформування системи соціальних послуг в Україні // Аспекти публічного управління*. 2016. №4 (8). С. 49-56]. У межах цих тенденцій необхідна перебудова системи соціальних послуг. Адже та, що існує зараз, не відповідає потребам реальності, які стрімко змінюються; не відповідає у контексті того, що за останні роки українське суспільство зіткнулося з появою низки нових проблем, які набувають різних особливостей залежно від регіону [Slozanska H. *Ensuring access to social services in the conditions of united local communities // Social Work and Education*. 2016. №3 (2). P.92-102]. За таких умов формуються мережі організацій громадянського суспільства, які, маючи спільну мету діяльності, пристосовуються до особливостей кожної з громад, у яких функціонують.

Мережування – один з важливих процесів, який є індикатором розвитку громад; йдеться про кероване ініціативною групою об'єднання людей чи організацій, які мають спільні цілі, але прагнуть мати автономію дій, а таким чином - і гнучкість у можливості реагування на потреби громади [Gilchrist A., Taylor M. *The Short Guide to Community Development: 2d ed.* Bristol: Policy Press. 2016. P.152]. Мережева структура дає змогу ефективно налагоджувати комунікацію, а отже, й обмінюватися досвідом вирішення проблем у громадах, а окрім того, вчасно реагувати на потреби громади, що виникають. З іншого боку, зараз в Україні слабо налагоджена взаємодія між сервісними організаціями, що видається неабияким викликом в умовах децентралізації, адже в цій ситуації провайдери правової чи соціальної допомоги можуть дублювати послуги, або не надавати повного спектру послуг, при цьому, не контактуючи між собою. У свою чергу, такий стан справ спричиняє практику нецільових перенаправлень клієнта від сервісу до сервісу [Позняк О., Галай А., Матвійчук О., Клочко Л., Тополевська Л. *Результати моніторингу місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги // Українська Гельсінська спілка з прав людини*. 2017. С.54]. Відтак людина, перш ніж отримати потрібну послугу, може звертатися до кількох організацій, де їй допомогти не можуть.

Відповіддю на цей виклик можуть стати неформальні мережі, які поєднали б сітку послуг для клієнта в єдину структуру. Наприклад, з 2016 року в Україні формується мережа громадських радників, які покликані на рівні громади акумулювати актуальні для неї потреби та бути брокерами послуг, тобто, поєднувати користувачів із цільовими послугами та поєднувати між собою провайдерів соціальних та правових послуг в громаді [Єрошенко К.М. *Формування компетентностей парапрофесіоналів соціальної роботи (на прикладі навчання громадських радників)* // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2017. №14. С.12-16]. Наразі мережування може забезпечити обмін контактами й досвідом між провайдерами сервісів таким чином, що клієнт може отримати цільову допомогу шляхом звернення до однієї організації, а не до кількох різних, які перенаправлятимуть клієнта до іншого сервісу, не знаючи детально його повноважень та компетенцій.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЕЛА ТА ЗАЙНЯТІСТЬ СІЛЬСЬКОЇ ЖІНКИ

Оксана Жук

Проблема безробіття для українських сільських територій дуже актуальна. З часів розпаду СРСР село так і не оговталось від знищення колгоспів, які давали роботу жителям сіл. На сьогодні єдиною альтернативою колгоспам, де селяни можуть отримувати прибуток, є свої домашні господарства, які забезпечують країну картоплею та овочами, плодами та ягодами, молоком та м'ясом. Однак, отримати суттєвий дохід від продажу сільськогосподарської продукції майже нереально, оскільки заготівельні ціни вкрай низькі та не врегульовані державою [Бородіна О.М., Прокопа І.В. *Село і селянство на роздоріжжі можливостей і перехресті надій* // *Економіка і прогнозування*. 2016. № 2. С. 132-147].

Складається парадоксальна ситуація – Україна належить до найбільших світових експортерів сільськогосподарської продукції, у той час, коли 36% селян перебувають за межею бідності. Наразі рівень середньомісячної заробітної плати у сільському господарстві дуже низький. Сільська молодь розуміє, що пристойно заробляти на життя, працюючи на селі, майже неможливо. Це знижує мотивацію до проживання в селі, провокує бідність та зубожіння сільського населення.

Наступною проблемою села є демографічні процеси відтворення населення. В Україні смертність серед сільського населення в 1,5 разів вища, чим серед міського. Найбільше на сільських територіях проживає жінок у віці 55 років і старше – це 42%. Частка жінок віком 15–39 років становить лише 11% від загальної кількості селянок [Україна у цифрах. 2016 р. / Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm]. Основною причиною зменшення кількості молодих жінок на селі є трудова міграція до Польщі, Італії, Іспанії, Греції, Росії тощо. Як правило, пристосувавшись до нових умов, жінки не планують повертатися до України.

Крім транспортної недоступності медичних закладів на селі та відсутності кваліфікованих медичних спеціалістів суттєвою проблемою для селян можна вважати нестачу коштів на ліки та платні медичні послуги.

Якщо розглядати розвиток освіченості та культури, то відкриті бібліотеки чи клуби – це велика рідкість на селі. За часів незалежності в Україні майже втричі скоротилась кількість сільських бібліотек. Чи не єдиним культурним осередком на селі поки що залишаються школи. Але за новою реформою освіти, велику частину сільських шкіл планується закрити із-за малої кількості учнів та слабку шкільну інфраструктуру.

Умови життя на селі теж потребують покращення. У селі лише кожне п'яте домогосподарство має водопровід та каналізацію, 5% – обладнане газовою колонкою, 43% – центральним газопостачанням. Ускладнює умови життя на селі відсутність доріг з твердим покриттям та транспортного сполучення.

Селяни фактично не мають доступу до інформаційних, фінансових, комунікаційних ресурсів через занедбаність соціальної інфраструктури.

Ще однією проблемою сільських територій є проблема забруднення. Україна створює приблизно 45 млн м³ сміття на рік. Лише 6% від цього обсягу переробляється. На сьогодні 7% території України знаходиться під сміттєзвалищами і як правило, це

сільська місцевість. Відходи, розкладаючись, забруднюють повітря, водоймища, зумовлюють пересихання річок та джерел з прісною водою [Прокопенко К. О. Удова Л. О. | Сільське господарство України: виклики і шляхи розвитку в умовах зміни клімату // Економіка і прогнозування. 2017. №1. С. 92-107].

Неможливо уявити українське суспільство без сільських жінок. 7,5 мільйонів українських жінок мешкає в сільській місцевості, але увага держави до села та її мешканців залишається мінімальною.

Станом на 2017 р. рівень народжуваності сільського населення в розрахунку на 1000 осіб знизився до 9,4 осіб, рівень смертності підвищився до 20,5 і перевищив аналогічний показник смертності міського населення в 1,5 рази [Україна у цифрах. 2017 р. / Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm].

Жінки, що проживають на селі, мають багато зобов'язань, пов'язаних із сім'єю та домашнім господарством, значно більше, ніж жінки у містах. Серед основних проблем зайнятості сільських жінок є низька оплата праці (нижча, ніж у чоловіків); невідповідність отриманої освіти потребам ринку праці у сільській місцевості; незацікавленість роботодавців брати на роботу молодих жінок або жінок із дітьми; нерозвиненість мережі дитячих закладів; недотримання роботодавцями (особливо у приватному секторі) норм робочого часу та обмежень на виконання важких робіт жінками; гендерні стереотипи щодо того, що жінка повинна займатися господарством та сім'єю, а не виявляти професійну або підприємницьку активність [Якуба К.І. Життєвий потенціал сільського населення України // Україна: аспекти праці. 2009. № 5. С.51].

Медична реформа, яка впроваджується з 2011 р., має переважно негативний вплив на забезпечення доступу сільського населення до послуг. Серед сільських жінок переважно немає звички слідкувати за власним здоров'ям, натомість вони приділяють велику увагу здоров'ю дітей та чоловіків. Більше третини сільських жінок звертаються до медичних спеціалістів лише в разі хвороби. Близько 5% жінок взагалі ніколи не зверталися до лікарів.

Життєвий рівень сільських жінок загалом є низьким і накладає на них відчутні обмеження. 52% сільських жінок не можуть робити заощадження на «чорний день», 45% – поїхати за межі свого регіону (до родичів, друзів або на відпочинок), 33% – отримати гарну освіту (для себе чи для дітей/онуків), 29% – отримати необхідну медичну допомогу у випадку хвороби, яка вимагає оперативного втручання або тривалого лікування.

Економічний та соціальний занепад села характеризується катастрофічним зниженням доходів, зубожінням населення, злиднями, зростанням безробіття, згоранням сфери обслуговування, руйнуванням соціальної інфраструктури, що породжує штучну демографічну кризу, найвагомішим проявом якої є процес обезлюднення та вимирання сільської поселенської мережі. Жінка, сільська трудівниця, селянка є фактично заручницею всіх цих складних соціально-економічних обставин, які працюють з кожним роком і щораз все більше на знищення села. Якщо протягом найближчого часу комплексно не будуть вирішуватися проблеми сільських територій, села України можуть стати суцільною депресивною територією.

ОСОБЛИВОСТІ ОПРИЛЮДНЕННЯ АКТИВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ЇХ ОФІЦІЙНИХ САЙТАХ

Ярослав Журавель

Розвиток сучасних інформаційних технологій створює для громадян нові можливості, породжує в законодавстві нові права та обов'язки. З появою та розвитком Інтернет-технологій на вітчизняному просторі відбулися глобальні системні зміни. Саме завдяки таким змінам найближчі до населення органи публічної влади – органи місцевого самоврядування – стали ще ближчими до кожного члена відповідної територіальної громади. Якщо в недалекому минулому ми стежили за діяльністю муніципальних органів зі шпальт газет, з новин муніципальних радіо та телеканалів, або інформаційних стендів біля будинків цих органів, то зараз кожен з нас має доступ до їх офіційних сайтів 24 години на добу. І хоча така можливість надана людям вже більше 20 років тому, досі залишається великий сумнів щодо високого рівня ефективності її використання.

Для того, щоб переконатися в цьому варто дослідити законодавство України про порядок оприлюднення у мережі Інтернет актив органів місцевого самоврядування. Так, на сьогодні прийнято ряд нормативних актів про діяльність органів владних повноважень в Інтернеті: Закон України від 23.09.1997р. №539/97-ВР «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», Закон України від 13.01.2011р. № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації», Указ Президента України від 31.07.2000р. №928/2000 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України №3/2002 від 04.01.2002 р. та ін.

З аналізу зазначеного вище законодавства випливає, що обов'язок оприлюднювати на офіційному веб-сайті нормативно-правові акти та акти індивідуальної дії, прийняті органами місцевого самоврядування, закріплюється лише в статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації». При цьому в Законі додається, що таке оприлюднення відбувається лише за умов наявності офіційного веб-сайта. Звідси випливає, що якщо орган місцевого самоврядування не має свого офіційного веб-сайта, то і обов'язку оприлюднювати на ньому нормативно-правових актів та актів індивідуальної дії немає.

В законодавстві України про місцеве самоврядування немає норми, яка б зобов'язувала муніципальні органи мати свої офіційні веб-сайти. Відсутність сайтів дозволяє органам місцевого самоврядування уникати відповідальності за неоприлюднення публічної інформації (нормативних та індивідуальних актів), про яку зазначено в статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації». Це стимулює недобросовісних органів місцевого самоврядування так і не відкривати офіційні веб-сайти під різними аргументами.

На противагу їм є органи місцевого самоврядування, які самотужки намагаються нормативно врегулювати питання оприлюднення публічної інформації шляхом прийняття локальних положень. Прикладом цього можна назвати положення про функціонування офіційного веб-сайту Немішаївської селищної ради та її виконавчого комітету в мережі Інтернет [*Положення про функціонування офіційного веб-сайту Немішаївської селищної ради та її виконавчого комітету в мережі Інтернет. URL: <http://nem-rada.gov.ua/rada/selischna-rada/regulations/web-site>*]. Попри добрі наміри розробники таких положень по різному описують умови та порядок оприлюднення актів органів місцевого самоврядування.

Це дозволяє стверджувати, що в умовах розвитку мережевого суспільства необхідно вдосконалити законодавство України про вимоги і порядок відкриття та ведення офіційних сайтів органів місцевого самоврядування. Для цього необхідно внести зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», якими передбачити:

- 1) обов'язок кожного органу місцевого самоврядування мати офіційний веб-сайт;
- 2) єдину класифікацію та структуру інформаційного наповнення офіційного веб-сайту;
- 3) порядок інформаційного наповнення та актуалізації змістовної частини веб-сайту;
- 4) організацію робіт, що забезпечують функціонування веб-сайту;
- 5) технічні вимоги на створення (модернізацію) офіційних веб-сайтів, що стосуються доступу до них користувачів з вадами зору та слуху.

Таким змінами можна зрівняти всі муніципальні органи в обов'язку використання мережі Інтернет для інформування місцевого населення про акти місцевого самоврядування, а також всі територіальні громади в праві доступу до актів місцевого самоврядування.

РОЗВИТОК ФРІЛАНСУ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА

Іван Заюков

Актуальність дослідження пов'язана із тими суспільними змінами, які досить стрімко відбуваються в Україні, зокрема це стосується ринку праці. Під впливом зазначених змін і розвитку мережевого суспільства в нашій країні, корінним чином змінюється зміст, характер та соціально-трудова відносини на ринку праці, з'являються інноваційні форми організації праці та зайнятості. Останнім часом в межах розвитку мережевого суспільства набуває така прогресивна форма зайнятості як фріланс.

Проблеми розвитку фрілансу розглядали вітчизняні вчені, зокрема Н. Азьмук, О. Амоша, О. Грішнова, А. Колот, О. Кравчук, О. Кузьмін, Е. Лібанова, М. Моцар, Д. Стребкова, А. Шевчук та багато інших. Серед зарубіжних вчених значний внесок у вивчення зазначеної проблематики зробили Дж. Ніллес, Дж. Гордон, Е. Тоффлер, К. Платман, Т. Хаген та ін.

Метою тези є дослідження проблем, переваг та перспектив розвитку фрілансу в Україні як складової мережевого суспільства.

На думку Р. Войтович, саме мережеві форми інформаційної взаємодії створюють нині нову реальність для життєдіяльності суспільства, завдяки чому змінюється специфіка й особливості функціонування основних сфер суспільного життя, а також форми суспільних відносин [Войтович Р. *Мережеве суспільство як нова форма соціальної організації в умовах глобалізації* // *Політичний менеджмент*. 2010. № 5. С. 3–18]. Крім того, особливу роль в розвитку мережевого суспільства відводиться Інтернет-технологіям, які, за умови відповідної свободи та доступу до мережевого укладу, позбавленого просторово-часових обмежень, дозволяють встановлювати значну кількість прямих контактів. Це дозволяє вирішувати багато соціально-економічних проблем. Однією із таких проблем в Україні є низький рівень зайнятості. З метою вирішення проблем в сфері соціально-трудова відносин, наприклад, безробіття, підвищення рівня зайнятості та інших доцільно нині розвивати гнучкі, інноваційні форми зайнятості, зокрема фріланс.

В економічній теорії «*фріланс*» розглядається однією із ефективних гнучких форм зайнятості, яка дає можливість працівнику дистанційно від робочого місця виконувати роботу. Так, під ним розуміють вибір і прерогативу нового покоління – молоді [Грішнова О., Савченко О. *Фріланс: нові можливості і проблеми реалізації трудового потенціалу* // *Ринок праці та зайнятість населення*. 2016. № 1. С. 8-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2016_1_3]. А під «фрілансерами» розуміють незалежних професіоналів, які не перебувають у штаті організації (установи), а самостійно надають послуги різним замовникам завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій [Лизанець А., Нестерова С. *Розвиток віртуального ринку праці в умовах інформаційного суспільства* // *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 480-485. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/81.pdf].

З метою оцінки перспектив розвитку фрілансу в Україні доцільно проаналізувати динаміку кількості зайнятих цією гнучкою формою зайнятості та обсяги отриманими ними доходу. Так, станом на 01.01.2017 року їх налічувалось 59648 осіб, що в 6,5 рази більше порівняно з 2011 роком. При цьому варто відмітити, що з 2011 по 2016 роки кількість зареєстрованих фрілансерів на фріланс-біржах досягло значення 190000 осіб, з них лише біля 25% є активними, тобто такими, які заробляють кошти. Наприклад, оцінюючи динаміку заробітків фрілансерів в Україні, то з 2006 по 2011 роки вони заробили біля 38 млн. дол. США, а з 2012 по 2017 роки – 300 млн. дол. США [Как изменился фриланс в Украине за 5 лет: конкуренция, специальности, рейты. URL: <https://ain.ua/2017/03/22/kak-izmenilsya-frilans-v-ukraine-za-5-let-konkurenciya-specialnosti-rejty>]. Крім того, варто додати, що в 2014 році середня ставка фрілансерів складала 21 дол. США за годину, в 2016–2017 роках доходила до 24 дол. США за годину, а в 2017 році відповідне значення доходило до 150 дол. США.

Отже, як видно із вище приведених статистичних даних, фріланс все більше розвивається. Цьому сприяє, як відомо, такі фактори: працівник вільно обирає ту роботу, яка йому подобається, як з позиції задоволеності власних професійних амбіцій, так і з рівня отриманого доходу; самостійно планує графік своєї професійної діяльності, тобто вибирає більш раціональніший режим праці; визначає місце роботи, тобто він може організувати своє робоче місце як вдома, так і в кафе, на природі тощо; відповідає за результати своєї діяльності. Саме свобода вибору виду зайнятості, діяльності, режиму праці, рівня доходу відіграє позитивну роль в системі розвитку мережевого суспільства.

Поряд із перевагами фрілансу, варто наголосити на наявних недоліках. Головний при цьому недолік – прекарізація праці, тобто нестабільний спосіб життя і роботи без довгострокових гарантій і надійного заробітку. Це стосується проблем знаходження стабільного замовника, оплати послуг, соціального захисту (оплата лікарняних, відпусток, по безробіттю, від нещасного випадку, пенсійне страхування тощо), значної конкуренції, як на внутрішньому ринку праці України, так і на зовнішньому.

Фріланс як елемент мережевого суспільства розвиватиметься в таких сферах зайнятості, зокрема: програмування (застосування сучасних мов, формування баз даних, веб-програмування, безпека, розробка ігор, тестування тощо); дизайн (3D графіка, моделювання, дизайн, наприклад, візитівок, інтерфейсів, інтер'єрів, сайтів, оформлення сторінок в соцмережах тощо); послуги (розробка презентацій, HandMade, створення сайтів та їх супроводження тощо); просування (E-mailмаркетинг, SEO-аудит сайтів, контекстна реклама тощо); інжиніринг (архітектурні проекти, ландшафтний дизайн, креслення тощо); мобільні налаштування (розробки під Android тощо); аутсорсинг та консалтинг (бізнес консультування, бухгалтерські послуги, рекрутинг тощо); переклади, робота з текстом та багато інших сфер.

Таким чином, в сучасних глобалізаційних та трансформаційних умовах функціонування економіки України, набуває поширення гнучка форма зайнятості – фріланс, яка дозволяє працівнику працювати віддалено, використовуючи сучасні інформаційні технології, глобальну мережу Інтернет. Це позитивно впливає на стан ринку праці, взаємовідносини в суспільстві та розглядається як важливий елемент розвитку мережевого суспільства України.

WEBOMETRICS ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ РЕЙТИНГУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ СВІТУ

Марина Карагодіна, Ярослав Головка

ВебOMETричний рейтинг університетів світу (Webometrics ranking of world's universities) — це один з рейтингів вищих навчальних закладів, за яким аналізують ступінь представлення діяльності вишів в Інтернет-просторі. Рейтинг складає Лабораторія кіберметрики (Cybermetrics Lab) Національної дослідницької ради Іспанії (Spanish National Research Council, CSIC) з 2004 року, застосовуючи свою власну методологію оцінки, та оприлюднює його результати двічі на рік [*Ranking Web of Universities. URL: <http://www.webometrics.info>*]. Рейтинг починався з аналізу 6 тисяч університетів; на сьогодні аналізу піддають понад 20 тисяч вищих навчальних закладів.

У рейтингу Webometrics станом на 1.02.2018 р. використовують наступні параметри розрахунків [*2018. Ranking Web of Universities. January New Edition. URL: <http://www.webometrics.info/en/node/200>*]:

1. Присутність (Presence) - кількість присутніх на сайті університету сторінок усіх форматів, проіндексованих пошуковою системою Google, включаючи усі піддомени та всі типи файлів, наприклад, такі, як документи в форматі PDF. Питома вага даного параметра для розрахунку остаточного рейтингового результату зменшилась у порівнянні з 2017 роком з 10% до 5%.
2. Видимість (Visibility or Impact) - комбінація кількості зовнішніх гіперпосилань на домен університету (external inlinks) та кількості доменів, з яких ці посилання надходять (referring domains) за даними ресурсу Ahrefs Majestic. Питома вага даного параметра становить 50%.
3. Відкритість (Transparency or Openness) - кількість цитат авторів університету відповідно до Google Scholar Citations. Для обчислення беруть 10 провідних особистих наукових профілів кожного університету. Перший профіль зі списку не враховується для підвищення репрезентативності, а дані інших топ-10 (максимум 9 профілів) складаються, і установи ранжуються за спаданням показника. Питома вага даного параметра – 10%.
4. Висока якість (Excellence) – кількість наукових статей, що опубліковані авторами університету в журналах, проіндексованих бібліометричною базою Scopus, та входять до складу 10% статей, найбільш цитованих у 26 наукових галузях за версією Scimago Group. Під час обчислень враховуються дані за п'ять попередніх років. Питома вага даного параметра для розрахунку остаточного результату університету збільшилась у порівнянні з 2017 роком з 30% до 35%.

З моменту запровадження рейтингу Webometrics методологія його обчислення постійно змінювалася та вдосконалювалася. Так, у 2016 р. найбільшої трансформації зазнав принцип розрахунку щодо параметру "Openness". Якщо раніше він відповідав за підрахунок на сайті університетів PDF-файлів документів, знайдених пошуковою машиною Google Scholar, то відтепер став вестися підрахунок цитувань наукових робіт співробітників університету за допомогою пошукової системи Google Scholar Citations. До такої ситуації більшість університетів світу була не готова. Виявилось, що з близько 22 тисяч університетів світу, що ранжуються за допомогою Webometrics, особисті профілі вчених Institutional Google Scholar Citation мали лише 4 120 університети.

У січні 2018 р. укладачі рейтингу ввели нове обмеження щодо "Openness": "Присутність неіндифікованих групових профілів (журналів, відділів, груп) у першій десятці результатів закладу карається виключенням всього навчального закладу з оцінки OPENNESS (кількість цитат дорівнює нулю)". Через це 197 з 327 українських вишів отримали у січні-2018 останнє місце за цим показником, що суттєво змінило картину рейтингу в Україні.

Академія праці, соціальних відносин і туризму (АПСВТ) потрапила до рейтингу Webometrics після електронного звернення до компанії-укладача рейтингу на початку 2015 р. і посіла у липні 2015 р. 16 078 загальну рейтингову позицію серед університетів світу (за окремими показниками: Presence Rank – 9 614, Impact Rank – 17 642, Openness Rank -12 316, Excellence Rank – 5 490) та 185 місце – в Україні. Аналіз вимог укладачів рейтингу дозволив нам розробити та поступово втілювати стратегію підвищення позицій АПСВТ у Webometrics. Найбільш вагомого результату було досягнуто у липні 2017 р. Загальний рейтинг АПСВТ у порівнянні з 2015 роком виріс майже на 6 000 позицій (10 126 місце) та на 55 позицій в Україні (130 місце). У січні 2018 р. показники суттєво погіршились (15 186 місце у світі та 196 місце в Україні) внаслідок різкого погіршення параметру Openness.

Для поліпшення показнику Presence нами було ініційовано проведення професійного аналізу сайту Академії на предмет індексації пошуковими системами, виправлення некоректних налаштувань та здійснення базової внутрішньої оптимізації сайту. Застосовані заходи призвели до підвищення даного показника на 600 пунктів (9 096 місце у світі у січні 2018 р.).

Для поліпшення показнику Impact було розширено присутність Академії у соціальних мережах, забезпечено систематичне поповнення сайту актуальною інформацією, яка становить інтерес для поширення на зовнішніх ресурсах, введено у постійну практику обмін матеріалами і посиланнями з сайтами партнерів. За 2,5 роки АПСВТ за цим показником піднялась більше ніж на 3 000 позицій (14 412 місце у світі у січні 2018 р.).

Оскільки методологія обчислення показнику Openness суттєво змінювалась двічі за період, що розглядається, порівняння чисельних даних 2015 та 2018 року некоректне. У липні 2016 р., коли для цього параметру почали враховувати цитування наукових робіт співробітників університетів у Google Scholar Citations, АПСВТ посіла 4 121 місце у світі – це було останнє місце серед всіх учасників рейтингу (його мали всі навчальні заклади, у яких показник дорівнював нулю). За півроку після створення наукових профілів викладачів АПСВТ у системі Google Scholar Citations рейтинг Openness Академії виріс майже на 500 пунктів (3 643 місце у світі у січні 2017 р.). У січні 2018 р. АПСВТ знов отримала нульовий результат за даним параметром (9 593 – останнє місце) через нові зміни у методології, що спричинило суттєве погіршення її загального рейтингу.

За параметром Excellence АПСВТ постійно посідає останнє місце, оскільки до 2018 р. не мала наукових статей за авторством її співробітників, які відповідають вимогам рейтингу.

Специфіка ринку освітніх послуг у мережевому суспільстві передбачає, що вищий навчальний заклад може ефективно презентувати себе у національному та світовому Інтернет-просторі за умов систематичного аналізу сучасних рейтингових систем та вчасного і гнучкого реагування на зміни їхніх технологій та вимог.

АСИМЕТРИЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Олена Колмакова, Валентина Смачило, Вероніка Халіна

Будь-яка країна світу має асиметрію регіонів щодо соціально-економічного розвитку. Це, в свою чергу, призводить до соціальної напруженості та політичної дестабілізації в регіонах з низьким соціально-економічним розвитком, спричиняючи відтік капіталу та населення з депресійних регіонів до регіонів процвітаючих або, навіть, інших країн. Відповідно, території, що мають переваги, нарощують темпи зростання, а регіони з відставанням - посилюють своє відставання. Головними цілями регіональної державної політики є добробут громадян, цілісність держави, соціальна справедливість та сталий розвиток країни. Реалізація даних цілей, багато в чому залежить від подолання сформованої асиметрії соціально-економічного розвитку регіонів України, становлення та розвитку сучасної регіональної структури України, а, відповідно, й збереження єдності країни. Актуальним стає питання скорочення асиметрії регіонів, що обумовлює необхідність її оцінювання.

В результаті проведених теоретичних досліджень зазначаємо, що трудові ресурси, як головна рушійна продуктивних сил регіону, з одного боку, формує кадровий потенціал регіону, з іншого - безпосередньо впливає на сталий розвиток регіону, а, відповідно, і на рейтингове місце серед регіонів країни. Така рейтингова оцінка регіонів і виявляє наявність асиметрії в країні. В свою чергу регіональна асиметрія країни викликає рух трудових ресурсів. А це, відповідно, безпосередньо впливає на кадровий потенціал регіону, та посилює асиметрію ще більше. На думку авторів відносно рівномірний розподіл кадрового потенціалу країни за регіонами дозволить (в комплексі з іншими заходами) поступово зменшити регіональну асиметрію, покращити стан в депресивних регіонах. І, навпаки, досить незначна регіональна асиметрія дозволить зберегти та збільшити кадровий потенціал окремих регіонів. Що дасть змогу реалізувати головні цілі регіональної державної політики.

Свідченням нерівномірності розвитку регіонів України можуть стати статистичні дані. Для попереднього аналізу авторами були відібрані основні показники, що характеризують розвиток регіону: обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств, кількість підприємств, кількість зайнятих працівників на підприємствах в регіоні. Саме останній показник, який уособлює кадровий потенціал підприємств в загальному його розумінні, підтверджує асиметрію ринку праці в регіональному розрізі .

Існує велика кількість методичних підходів до оцінки асиметрії, кожний з них спрямований на виявлення певних аспектів асиметрії:

- класичний розрахунок коефіцієнту асиметрії;
- методика оцінки асиметрії за А. Аткинсоном, який запропонував оцінювати міру нерівності, пов'язану з функцією суспільного благополуччя, шляхом співвідношення середньгеометричної до середньоарифметичної;
- коефіцієнт Джині - показує нерівність розподілу величин за певними ознаками;
- індекс Тейла, який дозволяє оцінити причини нерівності використовуючи

зваженої суми;

- коефіцієнт Герфіндаля (загальноприйняте використання - оцінка рівня монополізації ринку), який, при застосуванні для визначення асиметрії дає змогу виявити рівень куртозису.

Провівши відповідні розрахунки, на основі формалізованих статистичних даних, за наведеними методиками, було визначено асиметрію регіонів України за кількістю зайнятого населення (табл. 1).

Таблиця 1. Розрахунок коефіцієнтів, що характеризують асиметрію, за кількістю зайнятого населення

Коефіцієнти асиметрії	Формули розрахунку та нормативні значення	Кількість зайнятого населення
Коефіцієнт А.Аткінсона	Значення від 0 до 1. Нульове значення характеризує абсолютну рівність, а одиниця – повну нерівність.	0,09
Коефіцієнт Джині	Значення від 0 до 1. Нульове значення характеризує абсолютну рівність, а одиниця – повну нерівність.	0,24
Індекс Тейла	Повна симетрія – індекс Тейла рівний 0.	0,10
Коефіцієнт Герфіндаля	Чим ближче до 10000 тим більше асиметрія, чим менше коефіцієнт, тим менше асиметрія	491
Формула розрахунку куртозису	Менше 2-х – незначний рівень асиметрії, 2-3 – помірний рівень асиметрії, більше 3-х високий рівень асиметрії	0,85
Інтегральний коефіцієнт	Чим вище показник, тим вище асиметрія	0,90
Рівень асиметрії	Чим вище показник, тим вище асиметрія	Низька.

Можна зазначити, що кількість зайнятого населення в регіонах має низьку асиметрію за коефіцієнтами А. Аткінсона, індексом Тейла та коефіцієнтом куртозису. Помірну асиметрію зайнятого населення за регіонами визначають коефіцієнт Герфіндаля та коефіцієнт Джині. Слід зазначити, що інтегральний коефіцієнт показує низьку асиметрію. Тобто основна частина регіональних ринків праці має однакову тенденцію до розвитку. Точкою куртозису є м. Київ (27% від загальної кількості зайнятого населення) та Дніпропетровська область (10%), всі інші області розвиваються рівномірно (від 5% до 1%).

На думку авторів, для детального аналізу асиметрії ринку праці, його необхідно розглядати у комплексі з економічним станом регіону. Проведені дослідження будуть використані при оцінці асиметрії розвитку регіону та формуванні інтегрального коефіцієнту регіональної асиметрії.

ТРАНСФОРМАЦІЯ МАРКЕТИНГУ В МЕРЕЖЕВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Олена Корчинська

Формування і розвиток мережевого суспільства викликав появу мережевої економіки, яка безпосередньо торкнулася й маркетингу, викликавши трансформацію не тільки форми, але й змісту.

У традиційному маркетингу Інтернет-маркетинг носить фрагментарний характер і розглядається як різновид прямих продаж. Таке трактування мало право на існування лише в традиційній індустріальній економіці, коли Інтернет дійсно був лише одним із каналів маркетингових комунікацій. Нині, коли і сам ринок і його учасники і методи просування продукції перейшли у віртуальний простір, ситуація кардинально змінилася й Інтернет – маркетинг поступово набуває рис самостійної наукової теорії.

Інтернет-маркетинг базується на традиційному комплекс-маркетингу («4Р»), що включає товар, ціну, збут і просування. Але на перше місце виходить збутова політика, яка дозволяє зробити товар доступним для максимальної кількості потенційних покупців.

Отже, хоча інструментарій Інтернет-маркетингу залишається традиційним, трансформація змінила порядок (значимість) складових комплекс-маркетингу. Суб'єкти мережевої економіки використовують Інтернет, в першу чергу, не для комунікацій чи маркетингових досліджень, а розглядають Інтернет як окремий великий ринок, на якому існує низький вхідний бар'єр і рівні конкурентні можливості. Все інше – другорядне.

Відбулися зміни й у відносинах між продавцем і покупцем, обумовлені тим, що Інтернет-технології дають можливість створити і підтримувати інтерактивні взаємодії учасників каналів товароруку і покупців. Комп'ютерні технології дозволяють автоматизувати збір, обробку й аналіз інформації про ринок, роблять доступним миттєвій зворотній зв'язок при збуті товару.

Торкнулися зміни і цінової політики. Оскільки у мережі Інтернет ні один постачальник не може обмежити доступ покупців до інформації про ціни і конкурентні пропозиції. Жоден посередник не може монополізувати ринок і диктувати умови поставки. Сьогодні покупці вільно обмінюються інформацією про товари між собою у соціальних мережах. Все це створює умови ідеальної конкуренції. Крім того, економія на трансакційних витратах у мережі Інтернет дає інтернет-продавцям значні переваги за ціною порівняно із традиційною торгівлею. Звісно, традиційні інструменти цінової політики (знижки, бонуси, залікові знижки тощо) застосовуються в Інтернет-маркетингу. Проте головна перевага – можливість зниження кінцевої ціни за рахунок скорочення трансакційних витрат.

Зміни відбулися і в товарній політиці. Нині товарна політика в Інтернет-маркетингу будується на визнанні того, що покупцю потрібен не великий асортимент товарів, а конкретний товар з певними характеристиками, який максимально задовольняє його потреби. Тому змінилася задача продавця – не просто пропонувати максимально

широкий асортимент товарів, а й враховувати індивідуальні побажання кожного покупця. Покупець йде в Інтернет, щоб швидко й з мінімальними витратами знайти «свій товар». Лідером електронних продаж стає не той, хто пропонує багато товарів, а той, хто може запропонувати товар індивідуального попиту.

Розвиток мережевої економіки значно змінив й характер маркетингових комунікацій. З інструмента інформаційного впливу на цільову аудиторію, вони перетворилися в інструмент діалогу з покупцями й контрагентами. Сьогодні Інтернет-комунікації дозволили зробити ринки збуту безмежними й індивідуально підходити до обслуговування великої кількості клієнтів. З одного боку, в Інтернеті виникли прямі комунікації із цільовою аудиторією й окремими клієнтами. З іншого боку, з'явилася можливість автоматизувати ведення маркетингових баз даних й підтримувати індивідуальні контакти з партнерами й клієнтами. В результаті, маркетингові комунікації набули індивідуального характеру й автоматизувалися одночасно.

Важливою особливістю маркетингових комунікацій в мережі Інтернет є те, що покупці завдяки індивідуалізації продаж, стають повноцінними учасниками Інтернет-маркетингу. Вони здатні самостійно утворювати віртуальні співтовариства, на пряму взаємодіючи з постачальниками товарів. Наприклад, досить популярним є, коли молоді мами об'єднуються в соціальних мережах для покупки оптових партій дитячих товарів.

Постійні покупці стають частиною віртуальної інфраструктури збуту, одночасно джерелом й адресатом комунікацій. Вони самі починають активно займатися Інтернет-маркетингом, розповсюджуючи маркетингову інформацію, активно впливаючи на маркетингові рішення продавців.

Таким чином, трансформації, які відбуваються в маркетингу, ведуть і до значних змін на практиці.

На сьогоднішній день он-лайн покупки здійснює 26 % населення світу, це більше половини користувачів Інтернету. Щорічно зростає обсяг електронної комерції в світі. Так, у 2014 р. обсяг світового ринку он-лайн покупок становив 1 трлн. 336 млрд. дол. США, у 2017 р. - 2 трлн. 304 млн. За прогнозами у 2018 р. обсяг даного ринку зросте до 2842 млрд. дол. США.

Серед країн світу за обсягами електронної торгівлі лідером є Китай. У 2017 р. там було здійснено он-лайн покупок на суму 766,5 млрд. дол. США (33,7% від світового обсягу). На другому місці – США – 595,1 млрд. дол. США (26,2%), на третьому місці – Великобританія – 174,2 млрд. дол. США (7,7%). У десятку найбільш активних у сфері електронної торгівлі країн світу входить і Росія, яка знаходиться на десятому місці і на неї припадає 1 % світового обсягу Інтернет-покупок. Загалом на десять країн світу припадає більше 85 % обсягу он-лайн продаж у світі. На інші країни припадає менше 15 %. Серед них і Україна, ринок електронної комерції, якої у 2016 р. становив лише 5,65 млрд. дол. США. Разом з тим, слід зазначити, що даний ринок розвивається значними темпами, в середньому за останні роки щорічні темпи зростання перевищують 30 %. Таким чином, Інтернет-маркетинг перетворюється на самостійний, незалежний напрям економічної діяльності.

ПРОБЛЕМИ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

Сергій Кравцов

Прогнозування попиту та пропозиції робочої сили має стати складовою частиною макроекономічного прогнозування соціально-економічного розвитку країни та відповідати положенням Закону України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” від 23.03.2000 р. № 1602-III. Для цього необхідно сформулювати інформаційно-статистичну основу, створити єдину систему моніторингу та прогнозування попиту та пропозиції робочої сили в професійно-кваліфікаційному розрізі з урахуванням передового зарубіжного досвіду, необхідності посилення міжвідомчої координації та підвищення ролі місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і сторін соціального діалогу.

Під час прогнозування попиту та пропозиції робочої сили мають використовуватися різні джерела інформації про стан національного ринку праці. Це обумовлено тим, що ринок праці складається з низки сегментів, які суттєво відрізняються один від одного за характеристиками попиту та пропозиції робочої сили та вимагають використання різних методичних підходів щодо формування необхідної інформаційної бази. Вибір таких джерел інформації, розроблення властивих для кожного з них процедур збору та оброблення інформації є важливою складовою організаційно-методичного забезпечення прогнозування попиту та пропозиції робочої сили.

Так, необхідну інформацію про перспективну потребу роботодавців у робочій силі в розрізі професій і сфер професійної діяльності можна отримати за результатами проведення експертного опитування роботодавців. А врахування при розробленні прогнозу впливу макроекономічних тенденцій і структурних зрушень в економіці на попит і пропозицію робочої сили можна забезпечити, використовуючи Методику формування середньострокового прогнозу потреби у фахівцях та робітничих кадрах на ринку праці (наказ Мінекономрозвитку від 26.03.2013 р. № 305) і ґрунтуючись на основних прогнозних макропоказниках соціально-економічного розвитку країни.

Різні сфери професійної діяльності диференційовані між собою як за середньорічними значеннями навантаження осіб, що шукають роботу, на одне вільне робоче місце (посаду) (значеннями співвідношень між кількістю резюме і кількістю вакансій, розміщених на сайтах із пошуку роботи), так і за тенденціями щодо їх динаміки протягом року. При цьому спостерігаються суттєві зрушення як у кількості вільних робочих місць (посад), так і в кількості осіб, що шукають роботу.

Отже, динаміка щодо попиту та пропозиції робочої сили за різними сферами професійної діяльності досить специфічна, залежить від локальних для певної сфери професійної діяльності факторів і, як наслідок, не може прогнозуватися з достатньою точністю лише з урахуванням впливу загальних для всієї економіки чи навіть певної галузі факторів. Для отримання достовірних прогнозних даних щодо попиту та пропозиції робочої сили в розрізі сфер професійної діяльності необхідно виявляти та

враховувати чинники, що зумовлюють зміни саме на локальних – в межах певних професій – ринках праці.

На сайтах із пошуку роботи використовують різні підходи до формування бази даних вакансії та резюме. При цьому здебільшого сайти з пошуку роботи рекрутингових агентств мають спільні риси щодо їхнього наповнення на відміну від сайту з пошуку роботи Державної служби зайнятості. Тому інформацію про вакансії та про резюме, розміщену на сайтах із пошуку роботи рекрутингових агентств, неможливо порівняти з відповідною інформацією, що розміщена на сайті з пошуку роботи Державної служби зайнятості.

Крім того, при формуванні бази даних про вакансії та резюме не повною мірою враховуються положення Класифікатора професій щодо назв професій (посад) в оголошеннях про вакансії та резюме, а також необхідність своєчасного оновлення інформаційної бази, що не дозволяє визначити кількісні параметри цих даних у розрізі професій і сфер професійної діяльності, а отже, використати їх як основу для прогнозування попиту та пропозиції робочої сили.

За таких умов результати оцінки інформації про кількість вакансій і кількість резюме в розрізі професій і сфер професійної діяльності, здійсненої на основі аналізу оголошень про вакансії та резюме, розміщених на сайтах із пошуку роботи, можуть використовуватися лише для визначення загальних тенденцій щодо динаміки співвідношення між попитом і пропозицією робочої сили та їхньої професійної структури.

Для вдосконалення роботи щодо формування та поліпшення якості інформаційної бази для прогнозування попиту та пропозиції робочої сили в розрізі професій і сфер професійної діяльності на основі даних про вакансії та резюме, розміщених на сайтах із пошуку роботи, необхідно, зокрема, забезпечити: 1) приведення назв професій і сфер професійної діяльності в оголошеннях про вакансії та резюме, розміщених на сайтах із пошуку роботи, у відповідність до положення Класифікатора професій, тобто уніфікацію форм відображення професійної належності вакансій і резюме; 2) вдосконалення алгоритму оброблення розміщеної на сайтах із пошуку роботи інформації про вакансії та резюме; 3) формування інформаційної бази для прогнозування пропозиції робочої сили на основі розміщених на сайтах із пошуку роботи оголошень про резюме, що належать незайнятим особам (без урахування оголошень про резюме, що належать зайнятим особам); 4) розроблення та виконання плану щорічного проведення експертного опитування роботодавців щодо планових обсягів і структури попиту на робочу силу в розрізі професій для прогнозування потреби в робочій силі (визначення розробників інструментарію проведення опитування, форм формування інформації за результатами опитування та алгоритму її використання, організації, відповідальної за проведення такого опитування, тощо); 5) взаємодію центральних органів виконавчої влади (зокрема, Мінсоцполітики, Мінекономрозвитку, Держстату) та Державної служби зайнятості у питанні формування єдиної бази даних щодо планових параметрів попиту та пропозиції робочої сили як основи для прогнозування кон'юнктури ринку праці; 6) розроблення програмного забезпечення проведення моніторингу попиту та пропозиції робочої сили на основі даних сайтів із пошуку роботи в автоматичному режимі, а також проведення апробації такого програмного забезпечення та його вдосконалення за результатами апробації.

МОБІНГ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Олена Кравченко

Повага до людини, що виконує свою трудову функцію, надає галузі трудового права гуманістичний характер.

У 80-х роках ХХ століття було вперше запропоновано визначення «мобінгу» Х.Лейманом у своїй монографії «Мобінг, переслідування на роботі». На його думку, це психологічний тиск на робочому місці, що виявляється у чварах, цькуванні, підсиджуванні, плітках, інтригах, хамстві, емоційному насильстві, сексуальному домаганні тощо [Чередніченко Н.А. Мобінг і булінг у трудовому процесі // Право і безпека. 2012. №5 С. 285].

Мобінг провокує звільнення з роботи, судові процеси, неврози, суїциди і матеріальні втрати. За оцінками експертів, звільнення працівників, пов'язані з утисками на робочому місці, обходяться економіці Німеччини майже в 50 млн. євро на рік.

Це явище характерне як для державних установ, так і для приватних фірм. На робочому місці від нього страждають чоловіки і жінки, досвідчені професіонали і молоді працівники. Було встановлено, що в деяких країнах, де рівень безробіття сягає критичної відмітки, від мобінгу страждає до 17% співробітників окремих фірм.

Мобінг шкодить не лише співробітнику-жертві, а й фірмі, тому що гальмує робочий процес. За оцінками німецьких фахівців фіксована шкода від психотерору в середній західноєвропейській фірмі становить 25 – 75 тисяч євро на рік.

За статистикою, у країнах Західної Європи мобінгу зазнають майже 20% працівників. Статистика опирається тільки на точні дані, отже, існує ризик, що ця цифра насправді більша, бо багато працівників з цього приводу мовчать або просто полишають місце роботи, не вказуючи на справжню причину.

Найпоширенішими проявами цього негативного явища є босинг та булінг. Перший має місце у разі, якщо керівник шляхом зловживання владою тисне на окремого працівника або на увесь колектив. Останній же полягає у жорстокості, приниженні честі та гідності, безпідставному вказуванні на службову некомпетентність з боку трудового колективу чи роботодавця.

Стаття 2 Кодексу законів про працю України закріплює право на здорові та безпечні умови праці як одне з основних трудових прав працівників.

Міжнародна організація праці (МОП) під психічним терором на робочому місці розуміє «образливе, мстиве, жорстоке, злостиве або принизливе поведження з окремою особою або групою працівників, що охоплює колективний пресинг (ganging up) або мобінг проти обраного працівника, який стає об'єктом психічного тиску. Мобінг передбачає постійну негативну увагу або критику, ізоляцію особи від суспільних контактів, поширення неправдивої інформації» [Шамшиєва А.В., Юричка Ю.И. Моббинг как форма проявления межличностного конфликта в организации: // Психолого-педагогические проблемы личности и общества: м-лы межд. научно-практ. конф. (20.02.2014 года). Днепропетровск, 2014, С. 112].

Закон України «Про засади протидії та запобігання дискримінації в Україні» від 06.09.2012 р. згадує про існування «утисків», під якими розуміють небажану для особи або групи осіб поведінку, метою або наслідком якої є приниження їх людської гідності або створення стосовно такої особи чи групи осіб напруженої, ворожої або зневажливої атмосфери. Якщо зробити аналіз цього положення, то воно хоча і наближене до суті мобінгу, але не закріплює жодної форми протидії ньому, тому є значною мірою декларативним.

Не знайдемо ми ні поняття, ні механізмів захисту від мобінгу і у проекті Трудового кодексу №1658 від 27.12.2014 року. Отже, наразі в Україні відсутні правові шляхи боротьби з психологічним тиском на роботі.

Звернувшись до міжнародної практики, можна побачити, що захист від цього негативного явища здійснюється шляхом гарантування та забезпечення права на справедливі та безпечні умови праці.

У Франції було прийнято спеціальний Закон «Про захист працівників від морального переслідування на робочому місці». Підписання антимобінгових угод є поширеним у Німеччині. До цього ж, відповідальність за мобінгові дії передбачена у трудовому договорі, тому роботодавець виплачує постраждалому значне матеріальне відшкодування. Важлива роль відводиться діяльності профспілок [Шамшиєва А.В., Юричка Ю.И. Моббинг как форма проявления межличностного конфликта в организации: // Психолого-педагогические проблемы личности и общества: м-лы межд. научно-практ. конф. (20.02.2014 года). Днепропетровск, 2014. С. 114]. У Швеції, окрім законодавчих актів, значного розповсюдження набула соціальна реклама. Кодекс праці Республіки Польща зобов'язує роботодавця протидіяти мобінгу як негативному явищу в службово-трудовах відносинах [Коляда Т.А. Моббинг у трудових (службово-трудовах) відносинах: до постановки проблеми // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2010. № 2 (49). С. 270].

Національне законодавство потребує змін та реформ, що стосуються протидії утворення та розповсюдження мобінгу. Пропонуємо наступні зміни до законодавства України.

1. Внести у проект Трудового кодексу України поняття мобінгу як «колективного психологічного терору, цькування будь-кого із працівників з боку його колег, підлеглих чи начальства, шляхом поширення чуток, соціальної ізоляції чи особливого приниження, з метою змусити звільнитися з роботи», та встановити матеріальну відповідальність за вчинення таких дій.

2. Заборонити мобінг у внутрішніх нормативно-регуляторних актах, створення спеціальних комісій, які будуть боротися з його проявами і залучати профспілкові органи та представників трудового колективу.

3. Керівництву ввести санкції за демонстрацію підлеглим чітку позицію з боку роботодавців та керівників щодо прояву мобінгу в колективі.

4. Зобов'язати проводити інформування (навчальні семінари тренінги) про способи захисту порушених прав працівників.

Законодавче закріплення обов'язку роботодавця протидіяти мобінгу та встановлення відповідальності за такі дії стане прямим втіленням принципу гуманізму у національне трудове законодавство.

СУЧАСНА ОСВІТА В ГЕНЕЗІ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА

Ірина Крицька

Сучасний етап суспільного розвитку людства тлумачиться дослідниками як інформаційне суспільство, основним ресурсом якого є інформація. Інформація стає предметом масового споживання з певною цінністю. Освіта розглядається як середовище інформаційного обміну. Саме таке середовище передбачає накопичення, генерування, засвоєння та передачу нової інформації, актуалізує проблему зміни типів та способів мислення і поведінки особистості, моральних орієнтирів, культурних ідеалів. Становлення інформаційного суспільства призвело до загальної комп'ютеризації та впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій в сферу освіти. Інформація та знання стають ключовими джерелами продуктивності і конкурентоспроможності, еволюції соціуму на сучасному етапі. Дослідження інформаційного суспільства в сучасних умовах трансформації соціуму потребують всебічного аналізу проблем глобалізації науки та освіти.

В основі концепції мережевого суспільства лежить уявлення про інформацію як знання, що породжує конструктивні зміни системи. Інформація розуміється як характеристика можливостей системи [Masuda Y. *The Informational Society as Postindustrial Society. World Future Society. 1981. P. 47*].

У сучасному українському просторі відбувається інтенсивна реорганізація освітньої системи, що пов'язана з культурно-цивілізаційним розвитком та переходом людства до такої форми існування як інформаційне суспільство – «суспільство знань», де головним джерелом прогресу є інформація.

З 2008 р. по теперішній час з'являється велика кількість освітніх платформ, що пропонують MOOC (Massive Open Online Course) не тільки у формі самоосвіти, але і курсів, після яких слухач може пройти сертифікацію в одному з ВНЗ. Одним з показників опору і неефективності такої форми на цьому етапі є велика кількість людей, які не доходять до кінця навчання на подібних курсах або не проходять заключних випробувань. За даними досліджень Британського відкритого університету, в середньому завершують навчання на курсі 40 % зареєстрованих, причому у більшості курсів відсоток успішних учнів не більше 13 % [Castells M, Kharitonov V. (Ed.). *Internet Galaxy: Reflections on the Internet, business and society. Yekaterinburg: Y Factoria, 2004, P. 328*]. Спробою вирішення цієї проблеми стало створення SOOC – селективних онлайн-курсів. Особливості селективних курсів, по-перше, полягають у тому, що для вступу потрібно пройти деякий відбір за різними критеріями, а по-друге, вони платні для учнів. Досліджень за результативністю SOOC на даний момент немає, але зрозуміло, що в такій системі практично немає відмінностей від очної системи формальної освіти. У випадку відкритих, курсів рівень успішності залежить від мотивації і самоорганізації людей, які планують вчитися. В середньому на кожний відкритий курс записується близько 20000 осіб, тому питання про залучення в відкриту освіту гостро не стоїть, проблема в утриманні вже заявилися [Emelin V. *Rhizome and the Internet. Global Network and*

cyberculture. URL: <http://emeline.narod.ru/rhizome.htm>]. Особливістю такої системи глобальної освіти і науки стає посилене зростання конкуренції та міграції викладачів і студентів. Закон порівняльних переваг припускає, що така мобільність сприятиме спеціалізації в суспільстві, адже саме спеціалізація і стандартизація – два основних взаємодоповнюючих аспекти глобалізації науки освіти.

Одним з найважливіших завдань освітньої політики держави на сучасному етапі виступає організація всебічного партнерства. Це означає, зокрема, і розвиток мережевої взаємодії на різних рівнях системи освіти. Сьогодні під мережевою взаємодією розуміється система горизонтальних і вертикальних зв'язків, що забезпечує доступність якісної освіти для всіх категорій громадян, варіативність освіти, відкритість освітніх організацій, підвищення професійної компетентності педагогів і використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Мережева взаємодія дозволяє: 1) розподіляти ресурси при загальному завданню діяльності; 2) спиратися на ініціативу кожного конкретного учасника; 3) здійснювати прямий контакт учасників один з одним; 4) вибудовувати різноманітні можливі шляхи руху при спільності зовнішньої мети; 5) використовувати загальний ресурс мережі для потреб кожного конкретного учасника. Зараз мережева взаємодія є одним з потужних ресурсів інноваційної освіти, заснованого на наступних принципах: По-перше, мережа – це можливість просування продуктів інноваційної діяльності на ринок освітніх послуг і, таким чином, отримання додаткового фінансування. По-друге, мережева взаємодія дозволяє посилювати ресурс будь-якого інноваційного закладу за рахунок ресурсів інших установ. Мережа допомагає знайти прецеденти, отримати експертизу власних розробок, розширити перелік освітніх послуг для студентів, в тому числі, за допомогою реалізації освітніх програм в мережевій формі. Мережева взаємодія сьогодні стає сучасною високоефективною інноваційною технологією, яка дозволяє освітнім установам не тільки виживати, але й динамічно розвиватися. Важливо зауважити, що при мережевій взаємодії відбувається не тільки поширення інноваційних розробок, а також йде процес діалогу між освітніми установами та процес відображення в них досвіду один одного, відображення тих процесів, які відбуваються в системі освіти в цілому [Miller N. A. *Osvitniy District: osnovni zavdannya that funksii // Narodna Osvita*. 2012. № 3(18). URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/18/statti/melnik.htm]. Мережа дозволяє миттєво і майже без зайвих витрат часу, сил та енергії встановити велику кількість прямих контактів і цим полегшує виявлення партнерів [Castells M. *The Power of Identity. Information Age: Economy, Society and Culture*. Blackwell Publishing, 2009. 584 p.].

Можна стверджувати, що з появою мережевого суспільства знання отримуються ефективніше та доступніше. Саме за допомогою знань соціальні інститути стають відкритішими, якість та конкурентоспроможність освіти підвищується, отримання освітньої кваліфікації зростає.

ВИКЛИКИ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ КРИЗИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Лариса Лутай

Сучасні виклики та загрози ринку праці ставлять нові завдання до процесів його формування та регулювання. Систематизацію викликів ринку праці здійснено в Постанові від 02.12.2014 р. № 34 Фонду загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття [Про виклики ринку праці, пов'язані з кризовими явищами, та завдання й заходи фонду із своєчасного регулювання на них. URL: https://dcz.gov.ua/sites/default/files/imce/postanova_no_34.pdf].

Серед основних викликів найбільш значущими є такі: 1) скорочення чисельності економічно активного населення та штатних працівників. За даними Держкомстату рівень економічної активності населення віком 15–70 років зменшився з 62,1% у I півріччі 2016р. до 61,9% у I півріччі 2017р. При цьому відбулося його збільшення серед осіб працездатного віку із 71,0% у I півріччі 2016р. до 71,3% у I півріччі 2017р. [Ринок праці в I півріччі 2017 р. / Державна служба статистики України: URL: www.ukrstat.gov.ua]; 2) природне скорочення населення: за період 2016-2017 рр. за офіційними даними населення України скоротилося на 175, 9 тис. осіб; 3) високий рівень безробіття. За останні чотири роки цей показник скоротився на 0,3%, але залишається на рівні 9,6%, тобто Україна й досі залишається серед країн-лідерів за цим показником як в Європейському союзі, так і у світі. Попереду такі країни, як Греція (21%), Іспанія (17,2%), Італія (10,9%), Кіпр (10,3%), Хорватія (10,2%), Фінляндія (9,9%); 3) міграція робочої сили. За результатами дослідження соціологічної групи «Рейтинг», оприлюдненими в жовтні, 44% українців шукають можливості працевлаштуватися за кордоном, з яких 35% – мають бажання виїхати туди на постійне проживання. Залишити батьківщину хоче здебільшого молодь (68% на працевлаштування і 54% – назавжди), а також люди з вищою освітою, більш заможні й активні [Радчук О. Міфи та виклики безробіття: що очікує Україну найближчими роками // Слово і діло. 2017.3.11]; 4) старіння робочої сили. За даними державної служби зайнятості половину зайнятих громадян становлять особи віком 40-59 років, 29% – у віці 30- 39 років, 20% – 15 -29 років [Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. URL: <http://www.dszu.gov.ua>]; 5) продовження військового конфлікту на сході України, анексія Криму, що призвело до виходу на ринок праці громадян з числа внутрішньо переміщених осіб, учасників АТО та членів їх сімей. В межах комплексного дослідження на замовлення Центру політичних студій та аналітики в рамках проекту «Захист прав внутрішньо переміщених осіб та боротьба з порушенням їх прав шляхом підвищення інституційного потенціалу місцевого самоврядування та реалізації соціальної реінтеграції» були виявлені та згруповані чинники, які заважають праву ВПО на працевлаштування [Звіт за результатами комплексного дослідження «Забезпечення потреб та дотримання прав внутрішньо переміщених осіб. URL: <http://www.eidos.org.ua>]. Серед них: зовнішні: відсутність у самому регіоні робочих місць та роботи за спеціальністю, працевлаштування на неофіційній основі; внутрішні: неготовність до нижчого рівня оплати праці та радикальної зміни

характеру праці. Разом з тим було виявлено чинники, що сприяють реалізації права на працевлаштування: переведення у регіон підприємств зі Сходу та високий рівень професійної кваліфікації; 6) низька професійна мобільність трудових ресурсів, причинами якої є: примітивізація руху робочої сили, що приводить до горизонтальної й вертикальної мобільності; нерозвиненість ринків капіталу, фінансів, житла, що обмежує свободу руху та перетоку робочої сили між сферами зайнятості, видами діяльності, територіями; труднощами вільного працевлаштування за професією (лікар, педагог тощо) в іншій галузі; невисокий рівень профорієнтаційної роботи; 7) загрози масового вивільнення працівників, що є одним із ключових чинників диспропорції між попитом та пропозицією робочої сили і підвищення безробіття як в окремих регіонах, так і в країні в цілому. Скорочення чисельності зайнятих припадає на сферу матеріального виробництва, що зменшує економічну потужність держави. Простежується тенденція скорочення чисельності зайнятих, в першу чергу, за рахунок працездатного населення.

Дослідження доводять, що для подолання негативних викликів ринку праці необхідно прискорити проведення структурних реформ в економіці держави, які сприятимуть створенню нових робочих місць. Для цього слід підсилити реформування Державної служби зайнятості, зростання її ролі в працевлаштуванні безробітних. Окрім цього служба зайнятості повинна здійснювати навчання безробітних у відповідності із запитами ринку праці, який потребує робітників робітничих професій. Так у січні 2018 р. за сприяння державної служби зайнятості 16 тис. безробітних проходили професійне навчання. Зокрема, кількість безробітних, які навчалися у центрах професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, зросла на 17% та становила 5 тис. осіб. Найбільш поширеними професіями, які здобули безробітні, є: перукар-модельєр, манікюрник, продавець продовольчих товарів, електрогазозварник, кухар, оператор з обробки інформації та програмного забезпечення.

У результаті виконаного дослідження визначено, що для подолання негативних наслідків соціально-економічної кризи проблему подолання викликів ринку праці необхідно вирішувати в комплексі, поєднуючи механізми державного, договірного регулювання й саморегулювання ринку праці з урахуванням висновків за результатами даного дослідження. Дослідження повинні здійснюватися в напрямку удосконалення всіх регуляторних процесів механізму ринку праці в комплексі на підставі формування соціально-орієнтованих економічних відносин і врахування світових глобалізаційних процесів.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ЗАГРОЗ ІНВЕСТИЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Мар'яна Охримович

Деструктивна політика держави у напрямку стимулювання інвестиційного процесу ввела стан інвестиційної безпеки України у зону невизначеності і турбулентності. Яскравим підтвердження цього є вразливість об'єктів інвестиційної безпеки до дії дестабілізуючих явищ, що може провокувати настання економічних небезпек та знаменуватиме виникнення економічного колапсу. За такого стану речей, визначального значення набуває необхідність упередження різного роду тактичних та стратегічних прорахунків в оцінці стану інвестиційної безпеки, що полягає у виокремленні спектру провокуючих факторів дестабілізуючих явищ та шляхів їх перетворення у загрози інвестиційній безпеці України.

Передумовами виникнення загроз економічній безпеці держави можуть бути як свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, конкурентів), так і збіг об'єктивних обставин (стан економічної кон'юнктури ринків країни, форс-мажорні обставини, впровадження досягнень науково-технічного прогресу тощо). При цьому джерела загроз можуть мати об'єктивний або суб'єктивний характер. Суб'єктивними прийнято вважати негативні впливи, які виникають внаслідок неефективної роботи органів влади, підприємств чи інших суб'єктів економічної безпеки, а об'єктивними – які виникають не з вини людського фактору [Пугач О. А. *Класифікація та систематизація загроз економічній безпеці держави в системі національної безпеки* // *Економіка і організація управління*. 2014. Вип. 1-2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2014_1-2_32].

В. Кириленко, досліджуючи інвестиційну безпеку, зазначає, що загрози інвестиційній безпеці є лише зовнішнім проявом існуючих, а також таких, що формуються, або ж потенційних суттєвих глибинних суперечностей в національній економіці в цілому, та в інвестиційній сфері зокрема [Кириленко В.І. *Інвестиційна політика та інвестиційний процес: теоретичні основи взаємозв'язку* // *Вчені записки Ун-те економіки та права «КРОК»*. 2005. № 12. С. 83-86]. Незадовільний стан інвестиційної безпеки та її його загрозливий характер пояснюємо наступними причинами:

1) Актуалізація проблем залучення інвестиційного капіталу зосереджена виключно на регіональному рівні, що може суперечити інтересам держави з огляду на загострення міжнародних та міжетнічних сутичок (особливо актуально для областей, що межують з іншими країнами).

2) Зовнішня агресія з боку Російської Федерації та загострення внутрішніх соціальних проблем, що виникають на фоні цього конфлікту.

3) Нестабільність вітчизняної валюти у контексті сприятливості умов кредитування та прогнозування розширення виробничих сил.

4) Низький потенціал правового механізму захисту прав інвесторів.

5) Піддатливість економічної системи до реалізації злочинних умислів, зокрема прояв яких мають латентний характер.

6) Порушення норм добросовісної конкуренції і свободи у підприємницькій діяльності.

7) Брак матеріальних активів, низький рівень залучення нематеріальних активів у інвестиційний процес.

8) Гальмування розвитку економіки та її окремих галузей за рахунок критичного впливу олігархічних кланів.

За результатами наукових досліджень В. Кравченка підсумовуємо, що фактором викликів і загроз Україні є нинішня геоекономіка, та геополітика. Соціально-економічне становище країни її економічна і фінансова політика значною мірою нині визначаються не внутрішніми потребами, а напрямками геоекономіки та геополітики. Геоекономіка – це політика і стратегія, спрямована на підвищення конкурентоспроможності держави, захист національної економіки в умовах гострого геоекономічного суперництва. Це геополітична економіка зорієнтована на досягнення найбільш важливих цілей економічними методами і забезпечення контролю і перерозподілу світових ресурсів, а також світового доходу, як правило, на користь найбільш розвинутих країн та їх об'єднань. Геоекономічний простір, його ресурси і доходи нині контролюються великими державами та основними інтеграційними об'єднаннями інших країн. Цей простір поділений кордонами із жорстким внутрішнім законодавством, регламентами, сильними грошима. Знаходження України поза таким простором робить її вразливою, залежною, слабкою, перетворює із суб'єкта світової політики на об'єкт [Кравченко В. І. Виклики і загрози Україні, її економіці та фінансам у першій третині XXI століття // Ефективна економіка. 2016. № 10. URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5170>].

Узагальнюємо, що причиною виникнення загроз економічній безпеці є протермінований, сумарний дестабілізуючий вплив ризиків, викликів та проблем. Загрозу інвестиційній безпеці держави трактуємо як аномалії безпекового стану інвестиційної сфери, які потребують негайного втручання з боку суб'єктів забезпечення інвестиційної безпеки.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ, АБО ЯК ЗМІНИТИ СВІТ

Оксана Охріменко

Нові технології надали поштовх розвитку мережевого суспільства., що стало уособленням глобальної культури, яка поєднує суспільство на основі спільних інтересів. "Нове" мережеве суспільство визначається М. Кастельсом як суспільство, соціальна структура та соціальна практика якого організовані навколо мікроелектроніки, мереж інформації та зв'язку [*Castells M., Fernandez-Ardevol M., Linchuan Qiu J., Sey A. Mobile Communication and Society: A Global Perspective. MIT Press, 2007. 331 p.*]. Глибокі соціальні перетворення стають можливими у короткі проміжки часу завдяки наявності мобільної телефонії та інтернет-мережі.

Технологічна революція впливає на поведінку суспільства, формує нові принципи співіснування, реалізації спільних проектів, ведення бізнесу. Суспільство, отримавши потужний інструмент комунікацій, почало формування мережевої економіки. Ряд корпорацій отримали статус віртуальних, здійснивши переосмислення філософії бізнесу та здійснивши реінжиніринг основних бізнес-процесів.

Група дослідників вважає, що розвиток соціальних мереж як механізму горизонтальних інформаційних обмінів набув таких масштабів, що його можна кваліфікувати як новий етап у формуванні внутрішньосуспільної системи соціальних комунікацій. При цьому ці комунікації набувають таких ознак: ініціатива й правила гри створюються учасниками соціальних мереж, а не насаджуються зверху...; при використанні електронних соціальних комунікацій переходять до рівнозначних у соціальних вимірах учасників цього способу обмінів на кооперативних засадах...; стимулом для такої форми спілкування є не потреби, пов'язані з необхідністю задоволення запитів функціонування й розвитку суспільства, членом якого є даний індивід, а його власні мотиви...; соціальні мережі є засобами інформаційних обмінів найменш контрольованими правовою системою українського суспільства... [*Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.]. Київ, 2014. С. 5-7.*]

На цільовий розвиток та уподобання соціальних мереж здійснюють вплив глобальні виклики сучасності: розвиток туризму; можливості для академічних та міжкультурних обмінів; розвиток маркетингових комунікацій; розвиток електронної мережі; потрясіння політичного характеру. Технічний інструментарій, закладений в основу соціальних мереж дає можливість суспільству об'єднуватися на підставі різноманітних ознак: ідеологія, релігія, хобі, належність до корпорації. При цьому значно скорочується зворотній зв'язок між учасниками мережевих співтовариств. Традиційна бюрократія тут втрачає свою дію. У лічені години спільнота може акумулювати фінансову допомогу, зібрати підписи під петицією, організувати перевезення людини чи тварини, надати розголосу інформації про протизаконну діяльність тощо. Мережі дозволяють оперативно реагувати на ці виклики, формуючи суспільну думку на ту чи іншу проблему, створюючи платформу для дискусій.

Як зазначає Р. Войтович, принципи мережевого суспільства визначають політику функціонування як окремих мереж, форми їх взаємодії, так і політику превалювання якоїсь мережі. У зв'язку з цим можна виокремити мережі американізації, китаїзації, японізації тощо, котрі прагнуть весь світ підвести під конкретні стандарти розвитку і функціонування і на основі цього створити свої корпоративні мережі [Войтович Р. *Мережеве суспільство як нова форма соціальної організації в умовах глобалізації // Політичний менеджмент. 2010. № 5. С. 11*]. Індивідуум вправі обирати мережу, до якої він прагне приєднатися. Поза суто національною специфікою мереж, які створюються у країнах з обмеженою демократією та особливими підходами до інформаційної безпеки, класична модель електронної комунікації носить глобальний характер. Це відкриває нові можливості як для індивідуума, такі і для бізнесу, формуючи базу для розвитку мережевої економіки.

Індивідуалізація та персоналізація проходять повз глобалізацію. Люди не тільки мігрують на нові місцевості та території, але й одночасно в нову культуру, де навіть сприйняття часу і простору виходить за межі – змінюється від Гутенберга до культури Google. [Sweet L. *Viral. How social networking is poised to ignite revival. Colorado Springs: Waterbrook, 2012*]. Продовжує цю тезу Д. Готшелл, який вважає, що ми є свідками найбільшої масової міграції в історії людства. Люди рухаються масово від реального до віртуального світу, і хоча тіла завжди будуть висаджуватися на землю, увага людини поступово зливається у віртуальний світ [Gottschall J. *The storytelling animal. How stories make us human. New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2012. С.194-195*].

Трансформація ментальності індивідуумів під дією глобальних викликів вносить конкретику в інші аспекти їх діяльності. Технології психологічного впливу на суспільство використовують політтехнологи, маркетологи, маніпулятори свідомістю. Реалізація цілей засобом впливу на мережеві співтовариства здійснює вагомую роль у розвитку інструментарію економічної, політичної, соціальної активності.

Ланцюг послідовних трансформації дій від індивідуума як носія ідеї до мережевого суспільства як потенційного її виконавця спонукає до взаємодії значну кількість людей та призводить до якісних та кількісних змін об'єкти впливу.

Спрямоване та продуктивне використання мережевого співтовариства здатне реалізувати найамбітніші проекти, що несуть як вигоди, так і загрози для суспільства в цілому. Вибір – за індивідуумом.

КОНЦЕПТ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНСОЛІДАЦІЇ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Євген Перегуда, Вадим Семко

«Мережева» якість властива не лише сучасному, а й будь-якому суспільству. Мережа є формою, в межах якої реалізуються суспільні взаємодії.

Водночас поширення концепту мережевого суспільства має завдячувати саме сучасному суспільству, для якого властиві інтенсивний розвиток соціальних комунікацій, високий рівень освіченості населення, включення членів суспільства водночас до багатьох соціальних кіл. Зокрема, поняття «мережі» найчастіше співвідноситься з інфраструктурою інформаційного суспільства: комунікаційними процесами, розвитком мультимедійних технологій, комп'ютерами, Інтернетом. М. Кастельс зазначав, що «мережа – це колективна взаємодія, котра через волокно та ефір пов'язує в єдине ціле об'єкти живої та неживої природи, кількість яких швидко зростає. Вузлом мережі може стати все, що здатне вдаватись до обмін даними. Причому вузлу зовсім не обов'язково володіти розвинутим інтелектом, оскільки розумний результат можна отримати, правильно поєднавши не надто складні речі. Таке поєднання зовсім не змінює принцип здійснення дії і саме завдяки цьому задає нові правила поведінки». [цит. за *Войтович Р. Мережеве суспільство як нова форма соціальної організації в умовах глобалізації // Політичний менеджмент. 2010. № 5. С. 5*].

Мережеве суспільство використовує інформаційно-телекомунікаційні технології як новий канал відтворення того ж таки символічного світу, адже комунікація здійснюється через посередництво образів чи на їх основі. У глобальному інформаційно-комунікативному просторі світ і суспільство розгортаються крізь призму соціальної мережі [Хлєбнікова А. А. *Становлення і розвиток інформаційного суспільства в умовах глобалізації: теоретико-методологічний контекст // Гілея. 2015. Вип. 92 (1). С. 172*].

Мережевий принцип використовується для підвищення ефективності управління безпосередньо організаціями. Так звані громадські мережі – Public Networks – формують горизонтальну структуру комунікацій. Ефективність організацій, побудованих за цим принципом, на думку дослідників, гарантується низьким рівнем зайнятості та раціональною структурою витрат. Мережі виключають дублювання компетентної робочої сили й потужностей на різних ділянках. Завдяки цьому вдається уникати завищених витрат на виробництво кінцевої продукції або на внутрішньоорганізаційний обмін послугами [Шадрин А. Е. *Сетевая модель организации // Информационное общество. 2000. № 2. С. 86*].

Мережева структура є зручною для прийняття рішень у невизначеному зовнішньому середовищі, яке швидко змінюється. Вона є складовою соціальної дійсності й активно з нею взаємодіє. На основі мережевих структур також будується інтерактивний принцип політичної взаємодії, який «реалізується завдяки інноваційним медіатехнологіям через соціальні мережі (віртуальні ком'юніті, сайти, інтернет-версії та сторінки в соціальних мережах програм теле- і радіоканалів) та інтерактивні програми,

які уможливлють спілкування громадськості з політиками, чиновниками, експертами» [Вільчинська І. Інтерактивність політична // Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори). За заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: Новий Світ-2000, 2015. С. 152].

Тому у сучасному менеджменті та маркетингу мережеві структури, на думку більшості дослідників, є особливо перспективними у відкритих соціально-економічних системах, орієнтованих на співпрацю. За мережевим принципом здійснюється маркетингова діяльність, передусім у галузі безпосередньої реалізації. Доведено ефективність мереж у сфері запобігання та розв'язання конфліктів, захисті прав людини, а також у системі громадського контролю. [Мальковская И. А. Многоликий Янус открытого общества: опыт критического осмысления ликов общества в эпоху глобализации. Москва: КомКнига, 2005. С. 138].

Часто характерною властивістю мережі, на відміну від інших форм організаційної структури, називають те, що в ній не існує чітко виражених центрів і меж. А відтак мережу як основну форму організації сучасного світоустрою є гнучкою системою ситуаційних зв'язків, які формуються між суб'єктами глобального простору, що дозволяє зафіксувати нову соціальну структуру, котра характеризує варіативність і мобільність розвитку сучасного світу. Тобто йдеться про певний рівень соціальної самоорганізації, який забезпечує внутрішню цілісність мережі.

Але розглядати соціальну мережу як антипод ієрархічної структури, на нашу думку, є перебільшенням. В сучасних мережах так само, як й за інших форм соціальної організації, є різні рівні доступу, а, отже, власники банків даних виступають організаторами соціальних взаємодій. Тому й нині взаємини елементів соціальної системи будуються на основі відповідних принципів, наприклад керування-підпорядкування, справедливості-несправедливості, рівності-нерівності тощо. Інша справа, що примус здійснюється приховано, у вигляді маніпулювання, а досягнення мети впливу вимагає професіоналізму.

Враховуючи наукові пріоритети авторів, варто звернути увагу на використання принципів мережевого суспільства у площині реалізації політики енергоефективності, спрямованої, зокрема, й на консолідацію суспільства навколо завдань цієї політики. Станом на сьогодні можливості мережевого суспільства в контексті цих завдань часто ігноруються, а інформаційний потік часто має односторонній характер й побудований за ієрархічний принципом.

На нашу думку, використання принципів мережевого суспільства має перспективу популяризації заходів енергозбереження шляхом організації обміну інформацією як між виробником та споживачем, так й на горизонтальних рівнях взаємодії, зокрема через обмін особистим досвідом енергозбереження, формування мереж та кіл користувачів енергозберігаючих технологій з власними економічними, політичними і соціальними інтересами та певним спектром споживання. При цьому їх консолідація може відбуватись у мережевому вимірі, а інституціоналізація – у реальному.

ФРАГМЕНТАРНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Світлана Петровська

Зміни в сучасному суспільстві, а саме перехід від індустріальної до інформаційної суспільної парадигми і суспільні інтеграційні процеси (глобалізація, демократизація, створення єдиного інформаційного простору) зумовили появу багатьох різноманітних феноменів, серед яких особливу увагу привертає феномен так званого фрагментарного, або «кліпового» мислення.

Під впливом комп'ютерних технологій формується особливий тип фрагментарного, або мозаїчного, піксельного, колажного, калейдоскопічного мислення, так звана «кліпова» свідомість, яка поширилась до поняття «кліпової» культури. Цей феномен, як принципово нове явище, був відзначений американським футурологом Е. Тоффлером [*Тоффлэр Э. Третья волна. Москва: АСТ, 1999. 664 с.*]. Він розглядав цей феномен в якості складної загальної інформаційної культурної ситуації, яка склалася в кінці ХХ ст. Цій проблематиці значну увагу приділяли такі дослідники як Г. Бахтіна, Н. Зражевська, Л. Омарова, які аналізували вплив цього феномена на людину.

Терміни «кліпова» свідомість, «кліпове» мислення походять від англійського слова «сір», що в перекладі означає фрагмент тексту, уривок з фільму або вирізку з газети. С. Ейзенштейн відзначає, що кліп стає логічним завершенням і найбільш ефектною реалізацією принципу «монтажу атракціонів», який полягає в підборі агресивних засобів, що піддають глядача чуттєвому або психологічному впливу, дослідно-вивіреному і математично розрахованому на певні потрясіння [*Ейзенштейн С. М. Вертикальный монтаж. Москва: Искусство 1968. URL: http://www.lib.ru/CINEMA/kinolit/EJZENSHTAJN/s_montazh_1938.txt*]. У відеокліпі кожен окремий кадр за своїм впливом близький до миттєво схоплюючого «моментального образу». У таких образах інформація легко впливає на підсвідомість, проникаючи крізь бар'єр усвідомленого за рахунок високої швидкості свого впливу, таким чином кліп актуалізує енергію несвідомої частини нашої психіки та ірраціональність сприйняття.

Під впливом лавиноподібних інформаційних потоків, які оточують сучасну людину, «кліпова» свідомість поступово витісняє свідомість понятійну, що призводить, на думку багатьох науковців, до масового синдрому розладу уваги; втрати бажань пізнання нового; знищення потреби та здатності до творчості, чому сприяє постійне використання вторинної інформації на рівні її переробки та комбінування; роздробу в бажаннях та вчинках; невідповідності образу думок образу життя; непослідовності в прийнятті рішень щодо розв'язання проблем, навіть суто життєвих, послабленню відповідальності за їх наслідки [*Гриценя О. Феномен «кліповості» у парадигмі сучасної інформаційної культури. URL: <http://kulturolog.org.ua/i-conference/2013-/704-hrythenya.html>*].

Таким чином, людина, яка фрагментарно сприймає інформацію, легко піддається впливу, не здатна до глибокого аналізу того, що відбувається, поступово втрачає інтерес до реальності, складаючи картину світу з шматочків елементарного змісту. «Кліпове» мислення, за характеристикою Г. Бахтіної, в режимі коротких,

інтенсивних образів, фрагментарних та тимчасових модульних сполохів інформації (можливо, прагматично цілеспрямованих), створює новий образний ряд в химерній, скороченій, незв'язній формі, який не піддається жодній класифікації [Бахтіна Г.П. *Математика як «щеплення» проти «кліповості» інформації та «колажу» сучасного мислення // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2010. № 1. С. 144-155*]. І це є ментальною моделлю сучасної реальності – часу коротких фраз і думок.

Слід зазначити, що є й протилежна точка зору стосовно фрагментарного мислення. «Кліпова» свідомість, на думку науковців, не діагноз, і не симптом психічного розладу, а цілком закономірний результат еволюції, який дає змогу адаптуватися свідомості людини до вибуху потоків інформації в сучасному світі. Завдяки великій швидкості сприйняття людина здатна виконувати декілька завдань одночасно, правильно обираючи необхідну інформацію. А «кліпове» мислення виступає своєрідним механізмом, який захищає мозок від перевантаження і обмежує водоспад інформації. Звичайно, уникнути всіх помилок під час роботи з великим обсягом інформації неможливо, але здатність людини відсікати зайве, залишаючи необхідне, потребує тренування. На думку багатьох фахівців, діти, які оволодіють «кліповим» мисленням, матимуть конкурентну перевагу вищої організації мозкової діяльності, якщо правильно їх навчити вчитися. «Той, у кого розвинене кліпове мислення, той з інформацією на "ти". А той, хто застряг у минулому, той під цією лавиною інформації тоне» [Співаковський В. *Мислення нової епохи // Новое время. 2017. 11 жовтня. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/spivakovsky/mislennja-novoji-epohi-2002676.html>*].

Таким чином, можна дійти висновку, що феномен «кліпового» мислення – поняття досить дискусійне, яке потребує подальшого вивчення і аналізу. Суперечливі думки стосовно описаного явища не дають однозначної відповіді на питання, чи слід вважати «кліпове» мислення закономірним процесом еволюції, чи воно справді становить загрозу для сучасного суспільства. Але, попри негативні оцінки та зважаючи на позитивні сторони цього феномену, слід навчитися використовувати його для розвитку нових методів навчання. Як саме це можливо здійснити – питання, яке потребує подальшого вирішення.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОМИСЛОВО-ВИРОБНИЧОГО РИНКУ ПРАЦІ**Олена Підлісна**

Промисловість України як вид економічної діяльності станом на початок 2018 р. стабілізована через незмінність випуску продукції (за даними держкомстату протягом 2017 року і на початок 2018 р. приріст промислового випуску становить 0,3% до аналогічних періодів попереднього року) [Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>]. Обсяг реалізованої промислової продукції у січні 2018 р. становить 2152596,9 млн. грн., заборгованість із виплати зарплати на 1 лютого 2018 р. у промисловості становить 2014,106 млн. грн. Чисельність облікованого штатного складу у промисловості на четвертий квартал 2017 р. становить 1878,3 тис. осіб. При середній зарплаті у промисловості за січень 2018 р. 8318,46 грн./міс. наявна заборгованість вказує на невивплату зарплати 242,125 тис. осіб (12,89% працюючих осіб). Таким чином, можна стверджувати, що ринок праці у промисловості фактично скорочується на 13% щороку.

Аналогічне дослідження за окремими групами видів діяльності у середині промисловості представлено у табл.1.

Табл. 1. Зведена таблиця оцінки ринку праці у промисловості як виді економічної діяльності станом на січень 2018 р.

Вид діяльності	Обсяг реалізованої продукції, млн. грн.	Заборгованість із виплати заробітної плати, млн. грн.	Чисельність облікованого штатного складу, тис. осіб	Середня заробітна плата, грн./міс.	Доля невивплати зарплати, %
Добувна промисловість	0,3785	592,828	207,7	10685,86	26,0
Переробна промисловість	32,2542	1169,682	1257,6	7973,05	11,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря	0,02332	149,085	298,5	9106,02	54,8
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	Не зазначено	102,510	114,4	5818,2	15,4

Джерело: дані Державної служби статистики України.

Проведений аналіз засвідчує, що питання відтоку працівників із промислового сектору буде продовжуватися і потенційний ринок фахівців і спеціалістів скорочуватиметься.

Оскільки промислове виробництво передбачає високоорганізований контингент працівників, здатний систематично і планово виконувати завдання, то відтік такого персоналу на ринок праці створюватиме організовану протидію процесам само

зайнятості. Працівники промислового сектору економіки з високим рівнем колективної свідомості і корпоративної відповідальності є непридатними до робіт freelance и free time. Приховане безробіття (затримки у виплаті зарплати і примусове відтермінування цих виплат) зменшує рівень організованості працівників промисловості і зменшує загрози для суспільної рівноваги. Поступова втрата роботи через скорочення тривалості робочого дня і відпустки за власний рахунок формує деградаційні процеси у суспільстві.

Динаміка обліку вимог найманих працівників [Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>] свідчить про їх зменшення у період 2008 - 2016 р.р. на 21%]. Причому без збільшення вирішених колективних спорів. Це свідчить про зменшення здатності промислових працівників до самоорганізації. Рівень зайнятості населення працездатного віку в Україні становить біля 60%. Це свідчить, що переваги України як промислово розвиненої держави на етапі перебудови економічної діяльності є як раз несприятливим фактором для зміни соціальної картини населення. Промисловоорієнтовані регіони важко переходять на самозайнятість і ці процеси мають характер деградації. Оскільки стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» [Про стратегію сталого розвитку «Україна -2020»: Указ Президента України №5/2015 від 12.01.15. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>] передбачено розвиток транспорту, інфраструктури, енергетики, житлово-комунального господарства, біотехнологій, то основні базові для України кінця 20-го століття види промислової діяльності набувають прикладного характеру. Багатотоннажна промисловість зникає, втрачає позиції і значення для безпеки держави.

Таким чином, для збереження інтелектуально свідомого і соціально високого рівня трудових ресурсів промислово-виробничий персонал повинен отримувати навички самоорганізації і досвід індивідуальної самостійної на власний ризик діяльності. Перерорієнтація трудових ресурсів відбувається повільно, через руйнування ролі трудових колективів, зменшення ролі профспілок, унеможливлення колективної відповідальності і знищення соціальної свідомості. Проведений аналіз засвідчує продовження процесів вимивання організованих трудових колективів з промислового середовища і витіснення трудових колективів на ринок само зайнятих осіб. Саме тому відбувається руйнування свідомості працездатного населення у віці після 30 років і формування дефіциту нових кадрів професійно-промислового спрямування, що продовжує процеси виведення України з переліку промислово-орієнтованих країн світу.

КРОК ВПЕРЕД І ДВА КРОКИ НАЗАД, БО МИТАРСТВО УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Злата Сапелкіна

Шлях України до Європейського Союзу виявився тривалим і тернистим, хоча ще у 1993 р. Верховна Рада прийняла постанову «Про основні напрями зовнішньої політики України», у якій вперше була сформульована позиція щодо ЄС на законодавчому рівні: «Перспективною метою зовнішньої політики є членство України у Європейських співтовариствах... З метою підтримки стабільних відносин з ними Україна укладає Угоду про партнерство та співробітництво, здійснення якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом - до повного її членства у ЄС» [Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України»// Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1993. N 37. Ст.379]. Наступного року президентом Леонідом Кравчуком 14 червня 1994 р. у Люксембурзі між Україною і ЄС була підписана Угода, яка вступила в силу в березні 1998 р. після її ратифікації всіма країнами - членами Євросоюзу.

2 квітня 1996 р. тогочасний президент України Леонід Кучма у щорічній доповіді про внутрішню та зовнішню політику України констатував, що «визнання та утвердження України у світовому співтоваристві набуло якісного виміру. Найважливіший показник цього - входження до Ради Європи, що у свою чергу підтвердило реальність вибору європейської моделі розвитку. Наша стратегія полягає у наближенні до загальноєвропейських структур двома паралельними курсами - безпосередньо та через членство в центральній-, східній- та південноєвропейських інституціях» [Економічний і соціальний розвиток України у 1995 році: Щорічна доповідь Президента України про внутрішню та зовнішню політику України. Київ: Україна, 1996. 387 с.]. Таким чином, ще у 1996 р. Україна заявила про свої європейські цілі та прозахідний напрям руху, а через деякий час Київ наважиться попроситися до НАТО.

Майже 10 років ці питання не зрушилися з мертвої точки, адже «Україна повинна відповідати певним демократичним стандартам, без яких навіть не можна починати переговори з ЄС». Про це заявила в інтерв'ю газеті «День» влітку 2007 р. депутат Національної Ради Словацької Республіки Магдалена Вашариова, яка раніше обіймала посаду віце-міністра закордонних справ. Вона наголосила на взаємозв'язку між вступом нових країн до ЄС або НАТО, спільність умов і критеріїв цих процесів: «Членство в Європейському Союзі – це надзвичайно тривалий процес. Ми були краще підготовлені, ніж Україна, але вступ до ЄС забрав понад 15 років» [Сирук М. Магдалена Вашариова: Вступлення України в ЄС можливо тільки после ее вступлення в НАТО // День. 2007. 6 июля. С.3].

Що ж стало на заваді швидкому просуванню України в бік Європи? Перш за все - це економічна орієнтація на Росію і бізнес-інтереси, зосереджені на Сході, значної провладної та олігархічної частини України.

Загалом за критерієм ставлення українського населення до інтеграції у ЄС в той час виділялося кілька соціальних груп.

До єврооптимістів належали прихильники вступу України у ЄС, НАТО та до інших міжнародних організацій Заходу. Відтак, вони виступали за активну співпрацю з ЄС, США та Канадою. Це переважно прибічники лібералізму, ринкової економіки,

демократичних цінностей, європейської культури, які вірили і сподівалися, що рано чи пізно процес зближення України з цивілізованим світом успішно завершиться. Для них не існувало альтернативи цим процесам, адже орієнтація на західні стандарти розвитку дозволить Україні реалізувати успішні реформи в різних сферах: політики, економіки, культури тощо. Тобто, для цієї групи стандарти і критерії ЄС сприймалися як цінності.

На противагу цій соціальній одиниці у парламенті України тривалий час вагомий відсоток посідали представники комуністичної партії з електоратом, котрий жив радянськими стереотипами. Саме вони найбільш активно виступали проти вступу України до НАТО, а проблема інтеграції України у ЄС для них була другорядною, або взагалі не стояла на порядку денному, оскільки вони орієнтувалися на «братній» російський народ. Здебільшого це були або європротівники, або в кращому разі євроскептики.

Ще одна соціальна група орієнтувалася на багатовекторність, одним з активних і досить послідовних прибічників якої у зовнішній політиці був колишній президент України Леонід Кучма. Він неодноразово заявляв, що стратегічний курс України зумовлений її геополітичним становищем, історичними та культурними традиціями, які чітко ідентифікують державу з Європою, тому інтеграція в європейські структури - напрямок зовнішньої політики країни. Більше того, Кучма поділяв і пропагував точку зору багатьох українських істориків, що «Україна – не Росія», про що свідчить однойменна праця його авторства [Кучма Л. Украина – не Россия. Москва: Время, 2004. 560 с.]. Проте Леонід Кучма вважав, що завдання рухати Україну в бік ЄС не слід трактувати одновимірно і перетворювати в догму, оскільки минулий досвід не дозволяє Україні повернутися спиною до сусідів, перш за все до Росії і партнерів по СНД. Його думка залишалася незмінною як в роки президентства, так і в подальші, коли він залишався твердо переконаним, що багатовекторна політика - це найкраща політика взагалі і для України зокрема. Про його відверту позицію знали всі і на Сході, і на Заході.

Серед ставлення до європейської ідеї були і прихильники особливого шляху розвитку України. В даному плані цікава позиція колишнього прем'єр-міністра країни, міністра оборони, голови СБУ і секретаря РНБО Євгена Марчука, який неодноразово наголошував, що Україна самодостатня, а тому незалежна і нейтральна. Ще одну групу соціуму представляли ті, хто вагався то в один, то в інший бік.

Цікаво, що не зважаючи на явні факти, м'яко кажучи, недружньої політики з боку Росії (конфлікт на острові Тузла, газові та торгово-економічні війни), мало хто вірив і зміг зпрогнозувати зовнішню агресію з боку Росії.

Таким чином, непослідовність керівної верхівки країни, гра на обидва поля (загравання з Європою і Росією), маніпулювання думкою електорату з боку політичних сил приведе до того, що за крок до підписання Угоди про асоціацію України з ЄС Янукович наприкінці 2013 р. зрадить інтересам країни і відмовиться від європейського курсу на невизначений термін. Це приведе до соціального вибуху, революції гідності, зміни влади. Попри страшні економічні, а найголовніше – людські втрати, врешті-решт крапки над «і» розставлені і наразі переважна частина українців усвідомлює, що альтернативи євроінтеграції та вступу до НАТО не існує, адже на кону постала незалежність держави.

ОН-ЛАЙН КУРСИ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ УНІВЕРСИТЕТІВ

Тетяна Семигіна

З розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій і формуванням мережевого суспільства стрімко змінюються вимоги до освітніх послуг, змісту та формату навчання. Так, масові он-лайн курси (МООС) з'явилися у 2011 році. А вже у 2015 році агрегатор Central MOOC повідомив, що понад 35 мільйонів людей зареєструвались принаймні на один масовий он-лайн курс [Shah D. *By The Numbers: MOOCS in 2015*: URL <https://www.class-central.com/report/moocs-2015-stats>]. Проте он-лайн курси можуть бути не тільки масовими, а й стати частиною рутинної університетської практики, пропонуватись студентам у форматі дистанційного або ж у форматі змішаного навчання.

Ця розвідка має на меті визначити переваги он-лайн курсів для студентів та університетів, а також проблеми, зумовлені поширенням цих курсів. Вона ґрунтується на аналізі літератури та рефлексії власного досвіду участі в он-лайн курсах як слухачки і досвіді розробки курсу у межах міжнародного проекту "Bridging Innovations, health and societies: Educational capacity-building in Easter European neighbouring countries".

Сучасним он-лайн курсам, за твердженням науковців [Glance D. G., Forsey M., Riley M. *The pedagogical foundations of massive open online courses // First Monday*. 2013. № 18 (5-6). URL: <http://dx.doi.org/10.5210/fm.v18i5.4350>], притаманні наступні характеристики: лекції, відформатовані у вигляді коротких відео; рекомендації прочитати доступну літературу (наприклад, коротку статтю) у поєднанні з формативними питаннями для перевірки засвоєного матеріалу; автоматизована оцінка та/або самооцінка, а також онлайн-форум для підтримки та обговорення слухачів курсу, їхнього взаємооцінювання. Такі курси пропонують як університети, так і окремі платформи (часто у співпраці з університетами, але не обов'язково), з виданням сертифікатів щодо їх завершення або без, на платній чи безкоштовній основі. У деяких випадках від студентів вимагають прослуховування масового он-лайн курсу чи певного вебінару як частини опанування певної навчальної дисципліни.

Педагогіка он-лайн курсів, як наголошують деякі автори [Dobozy E., Dalziel J. *Transdisciplinary Pedagogical Templates and their Potential for Adaptive Reuse // Journal of Interactive Media in Education*. 2016. Vol. 1. URL: <http://doi.org/10.5334/jime.4021>], базується на концепціях соціального конструктивізму та соціальних зв'язків, а не на традиційних поведінкових або когнітивних теоріях навчання, які становлять основу підготовки для викладання у вищій школі. Он-лайн курси повинні ґрунтуватися на підході, зосередженому на студенті, його стимулюванні до навчання, забезпечувати баланс між розвитком знань та емоційно цікавим, розважальним викладом.

Аналіз демонструє низку переваг таких для студентів та університетів. Студенти, слухачі отримують легкий доступ до ресурсів, доступ до підтримки від широкого кола інших слухачів, різні культурні перспективи, навчання у власному темпі. Он-лайн курси з'єднують людей, які мають різний вік, підготовку, стиль життя та стиль навчання. Проблемами он-лайн курсів є низький відсоток тих, хто проходить їх до кінця

(дослідження у 2015 році показало, що середній рівень завершення MOOC сягнув лише 12,6% [Jordan K. *Massive open online course completion rates revisited: assessment, length and attrition* // *International Review of Research in Open and Distributed Learning*. 2015. Vol. 16(3). P. 341–358]). Це пов'язано як мотивацією до навчання, так і поганим дизайном курсу, невдалим використанням мультимедійних засобів, які радше відволікають увагу, зменшують пізнавальне навантаження.

Університети, пропонуючи он-лайн курси, підвищують власну репутацію, дають змогу забезпечити навчання впродовж життя та короткострокове навчання. Водночас викладачі отримують змогу звернутися до інноваційних форм навчання, вийти з рутини. Наразі он-лайн курси вимагають від їх розробників високого рівня креативності та поглибленого розуміння можливостей інформаційних технологій. У матеріалах популярної платформи он-лайн курсів Coursera (2017) стверджується, що запис лекційного контенту для MOOC представляє виклики викладачів, адже вони не мають того зворотного зв'язку від студентів, який виникає в аудиторії при безпосередньому спілкуванні, при цьому всі короткі відеолекції повинні мати виразно окреслені навчання й під час них кожну теоретичну концепцію слід подавати з огляду на адекватний контекст [Producing Engaging Video Lectures // Coursera (2017). URL: https://partner.coursera.help/hc/en-us/articles/203525739ProducingEngagingVideoLectures#header_0]. Власний досвід залучення до MOOC свідчить, що впровадження он-лайн курсів потребує від університетів забезпечення належного технічного супроводу (відеолабораторій; належної платформи, на якій викладено курси, та її підтримки), перегляд навантаження викладачів тощо.

Такі зміни кидають виклик традиційній парадигмі навчання, вимагають від університетів розуміння особливостей он-лайн курсів, їх технічного забезпечення й (пере)навчання викладачів базовим принципам формування курсів. А в українських реаліях ще й нормативним вимогам до організації навчального процесу.

РЕАЛІЇ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

Ірина Сидоренко

Сьогодні перед українським суспільством постають надзвичайно гострі проблеми у сферах прикладання праці і соціально-трудових відносин. В умовах розвитку ринкових відносин і реформування економіки України в цілому, вирішення проблем полягає у швидкому реагуванні з боку профспілок, уряду, бізнесу із залученням експертів, зокрема закордонних, та науковців. Саме оперативне реагування на зміни попиту, пропозиції та цін, що проявляються у зміні обсягу, структури, якості й ціни робочої сили безпосередньо впливають на структурну перебудову економіки країни. Основними суспільно-економічними умовами, що сприяють розвитку продуктивних сил та рівня життя населення країни є: фінансово-економічна стабілізація; розвиток людського капіталу (на думку спеціалістів, у людському факторі, сучасний світ знайшов джерело нового економічного зростання); модернізація освіти; освоєння світових технологій, децентралізація в сфері укладання колективних договорів (виключення національного і галузевого рівнів з договірного процесу) тощо.

Розвиток економічної політики в нашій країні має бути спрямований у трьох основних напрямках: інфляція; загальний платоспроможний попит населення і зайнятість. Результати дослідження автора за останні 10 років заасвідчують, що інфляція з 2007 р. становила 372, 7%; середня заробітна плата підвищилась на 112 %, а ціни на основні продукти харчування зросли від 280 до 510 %. З 2007 р. до 2017 р. населення країни стало споживати у 1,5 - 2,7 рази менше продуктів харчування. Це є свідченням того, що рівень життя українців падає, доходи зросли на 14%, а витрати на 53%. Мінімальна заробітна плата (стандарт в Європі 1500 євро) в Україні (112 євро) віддзеркалює бідність та нерівність населення, а питання мотивації до праці і розвиток внутрішнього ринку і досі залишаються риторичними. Рівень заробітної плати у собівартості продукції у країнах Європейського Союзу 28-30%, а в Україні – 5%. Інфляційні процеси в Україні безпосередньо пов'язані: з цінами на енергоносії; монетарного дефіциту державного бюджету; девальвації національної валюти отже, виникає проблема - обмежений характер ринку праці, недостатня мобільність працівників внаслідок низького рівня якості життя і нерозвиненої інфраструктури за регіонами країни. В ході дослідження, автором виявлені сучасні тенденції та проблеми на ринку праці України (табл.1).

Основними заходами за допомогою яких можливо вирішити проблеми на ринку праці можуть бути: виведення робочих місць з тіньового сектору економіки; підвищення кваліфікації та перепідготовка кадрів; пряме оподаткування сукупного валового доходу родини; пріоритети та підтримка виробничої сфери у багато структурних містах (на відміну від стимулювання міграції населення цих міст); розвиток інвестиційної політики (пріоритети високотехнологічним виробництвам та сільському господарству).

Табл. 1. Основні тенденції та проблеми на ринку праці в Україні

Тенденції	Проблеми
Економічна глобалізація Загальне старіння населення і скорочення активної його частини	Падіння динаміки відносних показників на ринку праці (агресія Росії). Відсутність перепису населення.
Рівень зайнятості серед чоловіків (61,1%) вище ніж серед жінок (51,4%)	Обмеження різних систем соціального забезпечення та страхування працівників
Сезонні коливання на ринку праці (квітень-червень) зростає рівень ділової активності у сільському господарстві, будівництві, торгівлі. Рух ринку праці спостерігається в бік шукачів	Прихований рівень безробіття. Низький рівень зайнятості населення у Волинській (48,8%); Донецькій (49,5%) та Тернопільській (50,8%) обл.
Прискорений ріст кількості вакансій в ІТ – сфері, спорту, дизайну, діловодстві, юриспруденції, страхуванні	Донецька та Луганська області знаходяться у зоні соціально-психологічного та економічного ризику
Помірне зниження рівня навантаження в освіті, охороні здоров'я, тимчасового розміщення й організації харчування	Висока міграція молодого населення країни за кордон
Працевлаштування молодих спеціалістів та студентів, які не закінчили навчання (42% роботодавців підтверджують наявність програм стажування і працевлаштування)	Відсутність ефективних регульованих механізмів щодо вивчення ринку праці під впливом економічної глобалізації
Зміна у віковій структурі активного населення, що шукають роботу (від 26 до 45 років)	Інтенсифікація міжнародного руху робочої сили
Вітчизняний ринок праці функціонує відповідно циклів ділової активності	Проблема співробітництва України з іншими країнами у сфері міграції населення
Трансформація психології українців на ринку праці на кар'єрне зростання (рівень безробіття серед молоді в Україні близький до середньоєвропейського)	Переважає пропозиції трудових ресурсів над їх попитом
Близько 40% вакансій зосереджено у м. Києві, Львівській, Дніпропетровській та Київській областях	Нерівність України з країнами ЄС у сферах продуктивності праці, оплати, зайнятості населення
Збільшення попиту на кваліфікованих робітників з інструментом (19%); професіоналів та робітників з обслуговування, експлуатації устаткування (по 16%), а також працівників сфери торгівлі та послуг (14%), а також: водії, швачки, слюсарі, кухарі, офіціанти.	Зменшення потенційної робочої сили через міграцію молодого активного населення України
Стабільним є попит на професіоналів та фахівців: лікарів, фармацевтів, інженерів різних галузей, юристів, викладачів, економістів, бухгалтерів	Недостатня підготовка фахівців нового типу мислення
Зростання номінальної заробітної плати у сільському господарстві, будівництві, трубопроводному транспорті. Лідерами за рівнем середньомісячної заробітної плати є фінансово-страхова та інформаційно-телекомунікаційна сфери. Уповільнення зростання з/п в оптовій торгівлі, пасажирському та водному транспорті, у виробництві електричного устаткування.	Недосконала податкова політика обмежує сферу організації власного бізнесу, тим самим сприяє розвитку тіньової економіки

МЕРЕЖЕВЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ

Віктор Співак

Протягом останніх десятиліть глобалізація та інформатизація оцінюються науковцями не лише як процеси всесвітнього масштабу і значення, а й фактори формування нового суспільства. Таким новим суспільством виступає «мережеве суспільство», яке засноване на знаннях, є соціальною структурою, що характеризує інформаційну епоху розвитку людства.

За відсутності єдиного визначення поняття «мережеве суспільство», в обґрунтуванні його сутності варто керуватися перш за все узагальненим визначенням М. Кастельса, який зазначав, що мережеве суспільство – це специфічна форма соціальної структури, яка характерна для інформаційного суспільства [Кастельс М. *Информационная эпоха: экономика, общество и культура*. Москва: ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.]. При цьому, для більш широкого розуміння даного поняття слід урахувувати, що існують певні фактори становлення сучасного суспільства, які стають вирішальними у його визначенні як мережевого. Серед них називають: зростання ролі інформації в житті суспільства, збільшення частки комп'ютерних комунікацій, створення глобального інформаційного (комунікативного) простору, і відповідно, зміна самої соціальної реальності, в якій всі основні сфери життєдіяльності ґрунтуються на мережевій логіці [Савельєва Т. П. *Сучасне мережеве суспільство: проблеми визначення // Сучасне суспільство*. 2012. Вип. 1. С. 91]. Це суспільство є таким, що динамічно змінюється як на глобальному, так і регіональних рівнях, має низку загроз, а головне, не гарантує якості і безпеки життя громадян.

У суспільстві, заснованому на мережі, панівною в житті людства є мережева організація, яка охопила найголовніші сфери суспільства: економіку, політику, культуру. Таке суспільство не може розглядатися як суспільство рівності. Навпаки, поширення інформації та знань як провідного фактора виробництва стає основою нової поляризації суспільних груп і формування нового панівного класу. В сучасних умовах ще не закріплена остаточно термінологія страт і класів інформаційного мережевого суспільства, але шведські дослідники О. Бард і Я. Зодеквіст досить обґрунтовано виділяють у ньому нетократів – тих хто володіє знаннями і зв'язками, тобто правлячий клас інформаційного суспільства, мережі менших розмірів, які конкурують між собою на основі капіталістичних принципів і консумеріат – нижній шар мережевого суспільства, пролетаріат споживачів. Хоча двері в нетократію ні для кого не закриті, очевидно положення нижчого класу обумовлене недоліком його соціального інтелекту і нерівність такого суспільства має генетичну природу [Бард А., Зодерквист Я. *Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма*. СПб.: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2004. 252 с.]. Вже сьогодні у суспільствах формуються стійкі соціальні групи, представники яких як контролюють інформацію і знання, так і є відчуженими від них. Чим вище місце людини в соціальній ієрархії, тим багатша і різноманітніша інформація, до якої вона отримує доступ, і навпаки.

Сучасне мережеве суспільство несе в собі не лише зміни характеру виробництва (зростання виробництва послуг, розвиток мережевих підприємств, прийняття рішень на засадах нових технологій та ін.), а й перш за все трансформацію потреб і ціннісних орієнтирів людини. Завдяки процесам демасифікації суспільства, дестандартизації культури і персоналізації людини, виробляється нове розуміння буття людини в контексті зміни її культурно-духовного статусу.

Мережеве суспільство – це суспільство високої соціабельності молоді, різних груп інтересів, рухів, соціальних спільнот тощо, кількість яких постійно зростає. Цьому процесу сприяють не лише нові форми бездротової комунікації. Звичайно Інтернет посилює соціальну і політичну активність та свідомість людей. Однак головна особливість і зміна в соціабельності обумовлена не Інтернетом та новими комунікаційними технологіями, а логікою комунікаційних мереж, тобто появою мережевого індивідуалізму. Мережеве суспільство постає як суспільство мережевих індивідів [Махній М. М. *Мережеве суспільство: кіберпсихологічний путівник*. Київ: Academia, 2018. С.16]. Визначальною його детермінантою є збільшення кількості користувачів Інтернетом. Проблемою виступає недостатність освітніх і культурних можливостей для використання потенціалу Інтернету. Таке суспільство обмежує колективну креативність, сприяє розмиванню середнього класу в його класичному розумінні, ще не виробило власних цінностей, які б у поєднанні з інформаційними технологіями могли б вирішити проблеми життєдіяльності людей постіндустріальної епохи.

Глобальне інформаційне суспільство побудоване за принципом мереж. Побудова мережевого суспільства пов'язана зі збільшенням ролі наднаціонального а також з розвитком глобальних телекомунікацій, таких, як, наприклад, Інтернет, що забезпечує практично не обмежені можливості горизонтального спілкування між індивідами і групами без дозволу урядів, робить потенційною мережевою структурою значну частину світу.

Основною суперечністю (і відповідно рушійною силою розвитку) нового суспільства, що формується, заснованого на мережевих структурах, є суперечність між глобалізацією світу й ідентичністю (самобутністю) конкретного співтовариства.

Важливою особливістю мережевого суспільства, серед інших, є індивідуалізація праці особи, яка залежить від її знань і вмінь, децентралізація робочих місць. Індивідуалізація праці підриває засади колективної згуртованості, захищеність працівників індустріальної сфери, функціонування профспілок. Різка диференціація між самопрограмованою і родовою працею містить у собі серйозні соціальні виклики і загрози.

В оглядовому майбутньому всі суспільства приречені в тій чи іншій мірі вдаватися до послуг інформаційного суспільства. Україна не може бути виключенням з цього процесу. Реконструкція суспільних відносин на шляху до створення мережевого суспільства має обов'язково враховувати його виклики і проблеми.

МЕРЕЖЕВЕ СУСПІЛЬСТВО: РЕАЛІЇ ПРОТИДІЇ ЕПІДЕМІЇ ВІЛ

Тароянц Анастасія, Карагодіна Олена

Аналізуючи феномен мережевого суспільства, автори вказують на функціонування принципу «мережовості» в різних сферах сучасного життя – бізнесі, політиці, суспільних відносинах в цілому. На думку дослідників, постіндустріальне, або інформаційне суспільство має небачений раніше потенціал для розв'язання соціальних конфліктів, але водночас породжує й глибокі суперечності зі значними ризиками соціальної поляризації й маргіналізації великих регіонів або соціальних груп [Дзьобань О., Соснін О. *Інформаційне суспільство як мережево-комунікативний простір управління* // Віче. 2015. №10. С. 7-13].

Численні розвідки розкривають процеси конвергенції мережевого й громадянського суспільства з розвитком нових форм демократії та забезпеченням їх мережевими технологіями [Чуприна Л. *Соціальні мережі як інструмент реалізації громадських ініціатив* // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2015. Вип. 41. С. 54-68]. Поряд з тим висловлюється думка, що «мережеве суспільство не несе в собі миру і благодаті», й засади «нової політики» зі справжнім поєднанням інформаційних технологій з гуманітарними цінностями, підпорядкуванням технологій вирішенню життєвих проблем людей можливе лише за особливих умов – «зростання критичної маси представників самоорганізованої праці» [Кремень В., Ткаченко В. *Ціннісні орієнтири мережевого суспільства* // Психологія особистості. 2013. №1 (4). С. 7-20]. Однак, діяльність мереж носіїв певних медико-соціальних проблем, які утворюють потужні міжнаціональні системні зв'язки, вже сьогодні являє приклад такої «самоорганізованої праці», що здатна вплинути на різні рівні буття людини й суспільства – з одного боку, на побутове життя, самоідентичність, життєву позицію й соціальну активність окремих індивідів, і з другого – на політичні рішення, законотворчість, розвиток науки, правовий захист та формування цінностей у глобальному масштабі. Так, завдяки об'єднанню зусиль та безпрецедентній активності людей з ВІЛ-позитивним статусом починаючи з 1986 поступово сформувалася всесвітня мережа людей, які живуть з ВІЛ (ЛЖВ). Вони ініціювали розвиток нового руху щодо охорони здоров'я; об'єднали сферу охорони здоров'я, правозахисну діяльність і проблематику соціально-економічних прав; привернули увагу до соціального становища сексуальних меншин, працівників і працівниць секс-бізнесу, людей, які вживають наркотики ін'єкційним шляхом; порушили монопольну згуртованість великих фармацевтичних кампаній щодо виробництва певних медичних препаратів; стимулювали створення Глобального фонду боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією. Завдяки їхній діяльності в глобальному масштабі поставлено амбітні цілі загального доступу до сервісів і зведення до нуля нових випадків інфікування, показників смертності від ВІЛ та дискримінації, пов'язаної з ВІЛ-позитивним статусом [Getting to zero: Global social work responds to HIV / Henrickson M. et al., eds. Geneva: UNAIDS and IASSW, 2017. URL: <http://www.unaids.org/en/resources/documents/2017/global-social-work-responds-to-HIV>].

Наразі мережа ЛЖВ реалізує глобальну ініціативу з адвокації прав, закликавши всіх людей з ВІЛ-позитивним статусом, а також так звані ключові групи населення «згуртуватись у єдності», щоб каталізувати ще потужніший рух, здатний охопити кожний регіон, кожну державу й глибоко вкоренитися в кожній спільноті. Окреслюючи перспективи розвитку своєї стратегії, її автори серед низки пріоритетів виділяють і потребу в надолуженні браку програм емоційної, духовної й соціальної підтримки ЛЖВ, акцентуючи увагу на тому, що психологічна підтримка має низький статус у багатьох національних програмах боротьби с ВІЛ, хоч недержавні організації прагнуть заповнити цю прогалину [2012–2013. *Люди, живущі с ВИЧ. Глобальний план по адвокатури*. URL: http://www.gnpplus.net/assets/wbb_file_updown/3834/Russian.pdf]. Завдання зміцнення психологічного супроводу людей, які живуть з ВІЛ, щільно пов'язане з потребою у подоланні стигми і дискримінації, зокрема, у зменшенні потужності самостигматизації, що зачіпає почуття власної гідності, являє собою своєрідний бар'єр до отримання послуг, а також перешкоджає соціальній активності ЛЖВ. За даними другої хвилі дослідження рівня стигматизації ВІЛ-позитивних осіб в Україні, протягом 2010-2013 рр. показники їхньої стигматизації відчутно зменшились, але загальний рівень самостигматизації залишався незмінно високим – її прояви виявлено в 70 – 85% опитаних [Демченко І.Л., Артюх О.Р., Сосідко Т.І. та ін. *Показник рівня стигми ЛЖВ – Індекс Стигми; аналітичний звіт за результатами дослідження*. Київ. 2014. 96 с.].

На нашу думку, простір мережевого суспільства продукує специфічні умови для протидії загальній (так званій зовнішній) і, водночас, внутрішній стигмі, надаючи можливості для «безособового», за потреби – анонімного спілкування, обговорення нагальних проблем, обміну корисними даними, інформування широкого загалу населення, подолання соціальних стереотипів та упереджень, стимулювання згуртованості та фасилітації соціальної активності. Попри актуальність проблеми, нечисленні пілотні розвідки використання інформаційно-комунікаційних ресурсів для соціально-психологічної та інформаційної підтримки ЛЖВ в Україні [Банас О.В. *Робота інформаційно-психологічної онлайн служби на прикладі Національної лінії телефону довіри з питань ВІЛ/СНІДу: Магістерська робота зі спеціальності "Соціальна робота"*. Київ: НаУКМА, 2007. 65 с.; Радецький А.С. *Інтернет-аутріч робота з чоловіками, які мають секс з чоловіками. Магістерська робота зі спеціальності "Соціальна робота"*. Київ: НаУКМА, 2016. 90 с.] поки що не дозволяють з'ясувати міру зв'язку між характером сервісу, активністю користувачів і рівнем їхньої стигматизації – самостигматизації. Запровадження такого напрямку наукового пошуку видається перспективним як в теоретичному, так і в суто практичному аспектах, оскільки дозволяє наблизитись до глибшого розуміння перспектив життя в умовах мережевого суспільства, і, водночас, побудувати ефективніші стратегії протидії епідемії ВІЛ в Україні.

ПРОБЛЕМИ ВЕДЕННЯ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Ярослав Тертичний

Венчурний бізнес являє собою форму розширеного відтвореного фінансового капіталу завдяки динамічному оновленню продукції та вдосконаленню технологічної бази виробництва, розвитку нових ринків під впливом науково-технічного прогресу.

Без перебільшення можна констатувати, що венчурний бізнес це:

— важливий інструмент інвестування підприємств, розвиток яких пов'язаний зі значним ризиком і одночасною можливістю отримання великих прибутків;

— один з найбільш реальних й доступних джерел фінансування малих високотехнологічних фірм, що займаються розробкою й впровадженням нових прогресивних технологій;

— надійна й дієва альтернатива позиковому фінансуванню, яка орієнтована не на існуючі, а на майбутні активи компанії, що розвивається;

— можливість здійснення якісного "стрибка" від ранніх безприбуткових етапів розвитку нової високотехнологічної компанії до рентабельних стадій її життєвого циклу.

Отже, венчурний бізнес — досить-таки привабливий вид діяльності з перспективою отримання значних прибутків, проте потрібно враховувати також і високий ступінь ризиковості.

На жаль, розвиток венчурного фінансування в Україні не можна назвати задовільним. Розвиток венчурного бізнесу України стримують такі негативні чинники:

— недосконала законодавча база;

— брак джерел фінансування інвестицій;

— погіршення ситуації в секторі генерації наукових знань;

— брак на ринку венчурного інвестування "якісних" проектів, які визначаються потужною маркетинговою стратегією та потенційною місткістю ринку;

— відсутність фахівців у сфері венчурного менеджменту, які володіють технологіями виявлення та оцінки інноваційних проектів.

Недосконалість чинного законодавства України з питань впровадження і розвитку венчурного бізнесу пояснюється:

— відсутністю виразного визначення юридичного статусу суб'єктів венчурного підприємництва;

— відсутністю законодавчих актів, які регулюють відносини, пов'язані з використанням наукового відкриття (патентні та авторські права не забезпечують охорону прав вчених на фундаментальні результати наукових досліджень, отриманих вперше);

— відсутністю виразного сформульованих вимог до уставних документів при створенні небанківських кредитно-фінансових організацій;

— відсутністю положень, які регламентують можливість використання венчурного капіталу для фінансування інноваційних проектів;

— відсутністю завершеної нормативно-правової бази, яка необхідна для проведення місцевими органами влади об'єктивного контролю та моніторингу ефективності роботи інноваційних підприємств, організацій та творчих колективів винахідницької діяльності.

Аналіз стану венчурного інвестування дозволяє зробити висновки, що через низку проблем як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, венчурний бізнес в Україні не відповідає загальноприйнятому розумінню. Венчурні фонди в Україні наслідують європейську модель фінансування, де, на відміну від американської практики, вкладати можна будь-які галузі економіки, наслідком чого є використання венчурних фондів для оптимізації управління активами фінансово-промислових холдингів та зниження податкового навантаження. Фінансові ресурси потенційних інвестори, які суттєво зменшились за наслідками фінансово-економічної кризи і знецінились під впливом інфляційних процесів, не дозволяють здійснювати венчурне інвестування в таких розмірах і пропорціях, як це відбувається в розвинених країнах.

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОЇ АГРЕСІЇ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА КОМУНІКАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА

Світлана Тетерук

Мережеве суспільство як новий тип соціальної структури та форми соціальної організації людей поглинає усі сфери людської життєдіяльності, включаючи комунікацію.

Одним із суттєвих факторів сучасного суспільства є збільшення ролі інформації в житті людей. Але чи вся інформація, яку отримує людина, є конструктивною? Сьогодні, за допомогою ЗМІ, можливо деструктивно впливати на свідомість, підсвідомість а, отже, й на поведінку людей. ЗМІ, щоб задовольнити потреби людей в інформації, прагнуть висвітлити максимально можливу кількість явищ дійсності. Побоювання викликає не тільки кількість інформації про насильство, але і якісні її характеристики, тобто характер, спосіб подачі матеріалу.

Актуальність цієї проблеми зумовлена тим, що феномен мовленнєвої агресії набуває великого поширення у друкованих та електронних ЗМІ, виступає активним засобом мовного маніпулювання масовою свідомістю, що неминуче призводить до породження озлобленості, ворожнечі і насильства в суспільстві.

Переробляючи інформацію та передаючи її читачам або глядачам, коментуючи події, ЗМІ формують моральні норми, естетичні смаки та оцінки, вибудовують ієрархію цінностей, а нерідко навіть нав'язують читачеві зразки сприйняття істин – історичних, соціально-політичних, психологічних та інших. Інформуючи про цінності і оцінюючи, ЗМІ реально впливають на якість публічного дискурсу, на організацію моделей суспільного життя, на формування у суспільства його власного образу [Петрова Н. Е., Рацибурская Л. В. *Язык современных СМИ: средства речевой агрессии*. Москва: Флинта, 2011. 160 с.].

ЗМІ є основним та одним з найефективніших інструментів маніпуляцій. Техніка мовленнєвого впливу на сьогоднішній день розроблені настільки добре, що насправді можуть суттєво впливати на поведінку мас, на популярність певного товару чи послуги, а інколи й особи, наприклад громадського діяча або ж артиста [Воронцова Т. А. *Реклама и речевая агрессия // Социальные варианты*. Нижний Новгород, 2004. С. 435-437].

Всебічне дослідження феномену вербальної агресії в ЗМІ – необхідна умова, що забезпечує комунікативну безпеку як окремої мовної особистості, так і суспільства в цілому [Третьякова В. С. *Речевой конфликт и гармонизация общения*. Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2002. 287 с.].

До способів вираження мовленнєвої агресії відносять: безпідставне використання іншомовної лексики, що ускладнює розуміння мовного повідомлення; експансія жаргонізмів; надлишкова метафоризація; надмірне використання інвективної лексики; вживання стійких висловів, прислів'їв та приказок, власних назв та іменників, що пов'язані з негативними явищами або ж особами.

Вчені відзначають позитивні та негативні наслідки «свободи» мови в дискурсі сучасних засобів масової інформації. До позитивних наслідків дослідники відносять

повернення до норм офіційного усного мовлення; можливість вираження альтернативних думок різними мовними засобами; відмова від радянського офіціозу та формування різних стилів та відхилення від стандартних форматів подання інформації.

До негативних наслідків «свободи» мови відносять зниження рівня культури мови ЗМІ, її орієнтацію на розмовну мову і просторіччя, загальне «огрубіння» мови, широке поширення інвектив серед різних соціальних груп населення. Проникнення елементів неофіційного спілкування в мову з теле- і радіо ефіру змінило уявлення про еталон мови. В мові практично зник високий стиль. Вчені відзначають «тектонічний зсув» позицій функціональних стилів: різко звузилася, майже зникла сфера високого, патетичного стилю мовлення. Його місце зайняв нейтральний стиль мовлення, а він, у свою чергу, витісняється експресією розмовних і розмовно-знижених елементів мови [Леонтьев А. А., Базылев В. Н., Бельчиков Ю.А. *Честь, достоинство и репутация: журналистика и юриспруденция в конфликте (результаты исследования и материалы конференции)*. Москва: ФЗГ, 1998. 240 с.].

Всебічне дослідження феномену вербальної агресії в ЗМІ – необхідна умова, що забезпечує комунікативну безпеку як окремої мовної особистості, так і суспільства в цілому [Третьякова В. С. *Речевой конфликт и гармонизация общения*. Екатеринбург: Изд-во Урал, унта, 2002. 287 с.]. Вербальна агресія перешкоджає реалізації основних завдань ефективного мовного спілкування: утрудняє повноцінний обмін інформацією, гальмує сприйняття і розуміння співрозмовниками один одного, унеможлиблює вироблення загальної стратегії взаємодії [Щербинина Ю. В. *Вербальная агрессия*. Москва: КомКнига, 2006. 360 с.].

Питання вивчення проявів мовленнєвої агресії у ЗМІ є важливим і потребує подальшого вивчення.

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАЙНЯТІСТЬ І ТЕРИТОРІАЛЬНУ МОБІЛЬНІСТЬ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Наталія Тілікіна

У сучасних умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) виникає нове явище, яке дозволяють відволіктися від простору, де діють географічні обмеження. ІКТ представляють собою сукупність різноманітних технологічних інструментів і ресурсів (комп'ютери, мережа Інтернет, радіо- та телепередачі, телефонний зв'язок), що застосовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, поширення, збереження та управління інформацією [Роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у формуванні інформаційних компетенцій учителя та учня, вихователя та вихованця. URL: www.umam-nvk1.edukit.ck.ua/Files/downloads/Роль%20ІКТ.docx]. За допомогою ІКТ людина отримує доступ до різних благ (робота, освіта, інформація та інше) не здійснюючи фізичного переміщення у просторі, натомість для виконання певних дій переміщується віртуально.

Завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям відбувається нівелювання бар'єрів простору, виникає здатність до віртуального переміщення без прямого фізичного, що певним чином знижує реальну територіальну мобільність. У цьому випадку з'являється віртуальна мобільність, яка може реалізуватися у формі дистанційної зайнятості (онлайн-зайнятість, отримання заробітку на просуванні веб-сторінок; веденні блогів; інтернет-торгівлі), неформального та інформального навчання, уявних подорожей, екскурсів.

Під впливом інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій відбуваються зміни у структурі та формах зайнятості, підвищується мобільність робочої сили, зростають потреби у підвищенні ефективності праці та виникає така форма нестандартної зайнятості, як дистанційна. За результатами соціологічного дослідження, проведеного GFK Україна у 2016 р., 21% підприємств в Україні використовують дистанційну форму зайнятості. Значну частку дистанційних співробітників складають особи віком 25–33 роки (40%) та 33–42 роки (42%), тоді як особи 18–25 років становлять 10% від загальної кількості дистанційних співробітників. Основними сферами діяльності дистанційних співробітників є фінанси (33%) та ІТ-технології (19%) [Дистанционная занятость: способ сэкономить в кризис или точка роста?/ GFK Україна. URL: <http://www.slideshare.net/bitrixcms1/ss-59075712>]. Така форма зайнятості має багато переваг: знижується затрати на оренду офісу, оснащення робочого місця, можливість залучити висококваліфікованого спеціаліста, можливість розширити географію найму співробітників, можливість мати виконавця для епізодичних робіт.

Результати соціологічного дослідження «Цінності української молоді-2016» свідчать, що серед працюючої частини молоді нараховується 2,2% фрилансерів/елансерів, а також 1% працівників, залучених до дистанційної зайнятості. Зокрема, 8% усіх опитаних впродовж останніх 12 місяців мали постійну додаткову роботу, а 17% – тимчасову додаткову роботу. Серед видів додаткових підробітків, які мали опитані

впродовж останніх 12 місяців, 16% молоді підробляли через Інтернет (до цього виду додаткових робіт залучена однакова кількість молодих жінок і чоловіків), 21% – надавали послуги з репетиторства, ремонту, прибирання, 18% – надавали послуги приватним або державним підприємствам у якості найманого працівника та інше [Ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2015 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Жданов І. О., Ярема О. Й., Бєляєва І. І. та ін.]. Київ, 2016. 200 с.].

За результатами цього ж опитування, 13% молоді віком 14–34 роки, які користувалися Інтернетом, використовували його з метою отримання заробітків. Серед них: у 51% респондентів ця діяльність була пов'язана з продажем чи перепродажем речей; у 18% – з розробкою програм, сайтів тощо; у 16% – з роботою з текстами; у 13% – з написанням студентських робіт на замовлення (дипломні, курсові, контрольні тощо); у 12% – з супровідом, наповнення та адміністрування сайтів, форумів, сторінок тощо [Цінності української молоді : результати респондентивного соціологічного дослідження становища молоді / Міністерство молоді та спорту України. Київ, 2016. 90 с.].

Отже, складна економічна ситуація, яка останніми роками склалася в Україні, та активний розвиток і поширення інформаційно-комунікаційних технологій призводять до значних змін у функціонуванні ринку праці, до формування неконтрольованого неформального сектору ринкових відносин. Це сприяє послабленню соціальної незахищеності працівників, появі тіньової зайнятості, недотриманню або порушенню трудового законодавства, виникненню часткового або повного приховування доходів, недоотриманню державних бюджетних податкових надходжень, відсутності соціальних гарантій (відпустки, лікарняних, а у майбутньої можливі проблеми з пенсійним забезпеченням). Проте така зайнятість допомагає підвищити матеріальне становище молоді, стабілізувати падіння рівня безробіття та протистояти виникненню соціальної інклюзії серед окремих груп населення.

Також, сучасні інформаційно-комунікаційні технології дозволяють отримати інформацію, яка підвищує мотивацію до територіальної мобільності та не відчувати відстань і подолати емоційну напругу від розлуки з родичами, друзями. ІКТ сприяють у пошуку нових можливостей для молоді у працевлаштуванні як через мережу Інтернет, так і надають інформацію про нові місця переміщення, де є кращі умови проживання та роботи. Подальший розвиток інформаційно-комунікаційних технологій буде спричиняти значним зміни у територіальному перерозподілі молодіжної робочої сили та формуванні нових робочих місць.

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ ТА НЕСТАНДАРТНІ ФОРМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА

Наталія Турло

У сучасних умовах трансформаційної економіки особливої уваги набуває проблема зайнятості населення України, створення ринку робочої сили і запобігання безробіття.

Проблеми вітчизняного ринку праці доводиться вирішувати на тлі загального старіння населення України та скорочення економічно активної його частини, а також анексії Росією АР Крим і м. Севастополя та окупації частини районів Донбасу. Насамперед, російська агресія призвела до зміни цілого ряду абсолютних показників вітчизняного ринку праці, що обліковуються українською статистикою. Зокрема, у зв'язку з тим що з 2014 р. Державна служба статистики України не здійснює облік відповідних даних по АР Крим і м. Севастополю, на підконтрольній українській владі території нашої держави, починаючи із зазначеного періоду скоротилась чисельність економічно активного населення, населення, зайнятого економічною діяльністю та економічно неактивного населення. Крім того, певною мірою, наслідки російської агресії позначились і на динаміці відносних показників українського ринку праці.

Після шоку 2014 р. ситуація на українському ринку праці більш-менш стабілізувалась. Як показують, наприклад, дані Державної служби зайнятості України (ДСЗУ), протягом трьох останніх років рівень економічної активності населення України у віці 15-70 років, як і його абсолютна чисельність, потроху скорочується. А за даними Державної служби статистики (Держстату) України та Пенсійного фонду України, чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років у I півріччі 2017 р. становила 16,1 млн. осіб (у I півріччі 2016 р. – 16,2 млн. осіб). Рівень зайнятості становив 56,0% (у I півріччі 2016 р. – 56,2%) [Кулицький С. Проблеми розвитку ринку праці в Україні // Україна: події, факти, коментарі. 2017. № 21. С. 56-69. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2017/ukr21.pdf>].

Світ праці змінюється, і найвагомим трендом такої зміни є поширення нестандартних форм зайнятості, що є відповіддю на розвиток інформаційно-комунікаційних і комп'ютерних технологій, які змінюють уявлення про стандартне робоче місце, розширюють можливості для додаткової, дистанційної, гнучкої, віртуальної зайнятості.

Нестандартна зайнятість включає в себе усі відхилення від стандарту щодо найму на повну тривалість робочого часу на безстроковій основі та проявляється у таких формах: тимчасова; неповна; недозанятість (передбачає тимчасову відсутність на робочому місці чи роботу менше звичного часу з незалежних від працівника причин); зверх-занятість (тривалість робочого часу більше визначеної законодавчо); самостійна занятість; неформальна занятість; занятість у домашніх господарствах [Гимпельсон В. *Нестандартная занятость и российский рынок труда*. Москва: ГУ ВШЭ, 2005. С.17-18].

Активізаторами поширення нестандартної зайнятості насамперед стали структурні зміни в економіці, посилення глобалізаційних процесів, технологічний прогрес, демографічні зрушення.

Теоретичним підґрунтям появи та поширення нестандартних форм зайнятості є розвиток гнучкості ринку праці, який проявляється у розвитку гнучкості режимів праці, форм залучення до трудових відносин, нестандартних робочих місць. Економічно привабливими ці процеси є і для найманого працівника, і для роботодавця. Перший знаходить у нестандартній зайнятості можливість додаткового заробітку, отримання додаткового досвіду, поєднання трудової діяльності з іншими видами діяльності, наприклад навчанням, особистим життям, вільним часом, а другий – можливість регулювання чисельності персоналу, витрат на робочу силу тощо [Кравчук О.І. *Нестандартні форми зайнятості в умовах формування мережевої економіки. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер. "Економічна". 2014. №1186. Вип. 86. С.31*].

Віртуальна форма зайнятості має свої переваги та недоліки. Позитивні риси цього явища об'єднують у дві групи. По-перше, це об'єктивна потреба окремих категорій працівників у працевлаштуванні, для яких повна зайнятість з якихось причин скрутну або небажана (працівники похилого віку, матері-одиначки, безробітна молодь без професійних навичок тощо). По-друге, така зайнятість продиктована об'єктивною потребою ринку в мобільній робочій силі, викликаній глобалізацією, децентралізацією й спеціалізацією виробництва, а також появою нових технологій. Зайнятість фахівців у галузі інформаційних технологій має за визначенням гнучкий характер [Муравьева А.А. *Труд, основанный на знаниях: высшая школа и производство (опыт стран ЕС // Труд за рубежом. 2007. № 1. С.46*].

Негативні риси поширення дистанційної зайнятості пов'язані з відсутністю або зниженням соціального захисту, гарантій трудових прав працівників, з браком перспективи професійного розвитку, оскільки роботодавець не зацікавлений вкладати кошти в підвищення кваліфікації працівника [Вапнярчук Н.М. *Дистанційна зайнятість: проблеми правового регулювання //Право та інновації. 2016. № 1 (13). С.102*].

Детальніше переваги та недоліки використання віртуальної дистанційної зайнятості для суб'єктів трудових відносин: працівника (індивідуальний рівень), роботодавця (мікрорівень) та суспільства в цілому (макрорівень) розглянуті у праці О. Кравчук [Кравчук О.І. *Нестандартні форми зайнятості в умовах формування мережевої економіки. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер. "Економічна". 2014. №1186. Вип. 86. С.29-35*].

В цілому можна зробити висновок, що поширення нових нестандартних форм зайнятості пов'язане з прагненням працівників до гнучких відносин з роботодавцями, а роботодавців – до мінімізації витрат на персонал. Дистанційні форми зайнятості дозволяють підвищувати гнучкість ринку праці, дозволяють робочій силі бути віртуально-мобільною завдяки широким можливостям сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ОСВІТА В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Людмила Цимбал

Четверта промислова революція передбачає формування нових зв'язків у процесах виробництва освітніх послуг. Надзвичайна потреба вийти за рамки ціннісних ланцюгів та осмислення особливостей сучасного етапу розвитку суспільства приводить до необхідності підготовки майбутньої робочої сили до викликів сьогодення. Університети стають флагманами у формуванні майбутніх технологій проте класична освіта перестає бути єдиною рушійною силою розвитку суспільства [*What role will education play in the Fourth Industrial Revolution? // WEF, 2016. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/what-role-will-education-play-in-the-fourth-industrial-revolution>*]. На думку окремих вчених система освіти та підготовки фахівців для ринку робочої сили в сучасному світі зазнає значних змін. Характеристиками ринку стає «офшорінг» ринку робочої сили, зміна структури виробництва, розвиток можливостей завдяки технологізації та мережевізації, активний експорт послуг. Лідерство в цьому аспекті бачиться як управління зміною бізнес-середовища [*Blinder A. Education for the Third Industrial Revolution: CEPS Working Paper No. 163. 2008. URL: <https://www.princeton.edu/ceps/workingpapers/163blinder.pdf>*].

Розширення можливостей університетів та переліку їх послуг за допомогою мережі Інтернет є нагальною потребою у формуванні нових принципів діяльності на ринку освітніх послуг. Потреба в освіті «на місцях» зменшується і фізична доступність перестає бути конкурентною перевагою університетів. Освіта перестає обмежуватися знаннями, і поширюється на формування навичок, зокрема і через мобільні додатки., хмарні сервіси та ін. Все це сприяє не лише зменшенню ролі фізичної доступності університетів у національному масштабі, а поширюється і в глобальному масштабі.

В доповіді WEF виокремлюються нові послуги університетів світового класу - Масовані відкриті онлайн-курси (MOOCs), які визначаються як потенційно руйнівні інновації. Так у 2015 році кількість учасників "MOOCs" зростає вдвічі у 2015 році з 16-18 мільйонів студентів до 35 мільйонів студентів у всіх постачальниках MOOC; навіть університети оцифровують деякі свої курси [*What role will education play in the Fourth Industrial Revolution? // WEF, 2016. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/what-role-will-education-play-in-the-fourth-industrial-revolution>*]. Однак проблемним аспектом в цьому питанні є довіра до сертифікатів, які засвідчують проходження даних курсів, якщо ЗВУ мають акредитацію, що підтверджує якість послуг то такі онлайн-курси можуть залишатися поза цими процесами.

Також важливим питанням в нових умовах розвитку ринку освітніх послуг є можливість цифрової ідентичності, коли загальні умови зарахування освітніх курсів (кредитів, оцінок та ін.) можуть бути приведені у відповідність, що забезпечить можливості для продовження навчання у будь-якій країні світу, наприклад, для біженців (або ж сприятиме загалом студентській академічній мобільності). Це особливо актуально в умовах зменшення прив'язаності особистості до однієї організації чи країни та розширенням можливостей до міграції.

В свою чергу це актуалізує питання щодо наповнення і якості освіти. На думку Алана Бліндера (Принстонський університет), освіта стає «просто вчасною» і повинна містити знання, які можуть знадобитися протягом певного часу, а загалом фахівець має вміти критично осмислювати дані і вміти творчо вирішувати завдання [*What role will education play in the Fourth Industrial Revolution? // WEF, 2016. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/what-role-will-education-play-in-the-fourth-industrial-revolution>*].

При цьому важливим питанням залишається розрив у доступі до мережі Інтернет та до освіти загалом у розвинених країнах та країнах, що розвиваються (за даними McKinsey&Company більше 4 мільярдів людей залишаються офлайн та не мають доступу до освіти).

Означені питання є нагальними для вирішення для успішного функціонування економіки в умовах Четвертої промислової революції і розуміння актуальності цих питань в рамках національної економіки стає передумовою для формування власної конкурентоспроможної системи освіти.

КЛЮЧОВІ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Наталія Черненко

Соціальна політика будь-якої держави спрямована на забезпечення соціального захисту усіх прошарків населення, створення сприятливих умов для існування не тільки тих, хто має можливість самостійного фінансового забезпечення, а й тих, хто знаходиться у складних життєвих обставинах. Також вона включає соціальні гарантії, що означають систему зобов'язань держави перед своїми громадянами по задоволенню їх необхідних потреб, що спираються на національно-етнічні особливості населення.

У зв'язку з погіршеною економічною ситуацією та ускладненим геополітичним становищем в Україні, все більше зростає чисельність осіб, що потребують тих чи інших елементів соціального захисту. Так, лише у 2014 р. понад два мільйони громадян отримали певну допомогу з боку соціальних закладів та установ, підпорядкованих Міністерству праці та соціальної політики України. Організація системи соціальних послуг в нашій країні виявилася недостатньо ефективною, аби забезпечити підтримку гідного рівня життя населення та надання йому соціальних благ, а відтак ця система потребує ґрунтовної реорганізації та переоцінки.

На рівень життя населення впливають такі основні фактори: рівень зайнятості та безробіття, страхування від тимчасової втрати працездатності, розмір мінімальної і середньої заробітної плати та прожитковий мінімум, загальна система оплати праці, джерела надходження доходів домогосподарств та легалізація заробітної плати. Саме на ці чинники, на думку авторів, варто звернути найбільшу увагу, спрямувати достатню частку видатків з бюджету, і, таким чином, провести дієві реформи, аби українська сфера соціальних послуг могла відповідати світовим стандартам.

Перш за все, напряму на середній рівень життя громадян країни впливає їх зайнятість та доходи. Так, рівень безробіття в Україні, за методологією МОП, станом на 2016 р. склав 9,3%. На противагу, в сусідній до України Молдові це й же рівень склав 4,98%, а в Чехії – 4,05%. У країнах соціально-економічної моделі, а саме у Норвегії, Швеції та Ісландії, де ключове завдання держави полягає саме в проведенні соціальної політики відносно громадян, рівень безробіття склав 4,81%, 7,09% та 3,76% відповідно [Уровень безработицы в странах Европы и Центральной Азии / Всемирный банк. URL: www.vsemirnyjbank.org/ru/region/eca]. Таким чином, для підвищення зайнятості, пропонуються наступні шляхи: держава, разом з приватним сектором повинна не тільки запроваджувати заходи щодо створення більшої кількості робочих місць, а й розробляти нові проекти служб зайнятості, які б відповідали вимогам сучасного європейського ринку. Необхідно використовувати усі можливості науково-технічного прогресу для створення єдиної бази даних вакансій та моніторингу ринку праці для оптимізації різноманітних навчальних програм та покращення системи освіти. Окрему увагу заслуговує проблема працевлаштування молоді в Україні. Так, 25,8% відмов у прийнятті на роботу випускників ВНЗ відбуваються саме з причини «молодого віку». Тому держава має вживати особливих термінових заходів, а саме: вводити систему пільгового оподаткування для підприємств, що працевлаштовують молодь, посилювати регулювання освітнього ринку задля підготовки молодих фахівців за диференційованими напрямками.

Також одним із найважливіших напрямків соціальної політики в країні є страхування населення від безробіття. Згідно з існуючою системою, дані виплати в Україні надаються безробітним працівникам, які були застраховані щонайменше протягом 6 місяців за рік до того, як стати безробітним. Допомога замінює певний відсоток їх попередньої заробітної плати, і її рівень залежить від періоду страхування. Бенефіціар одержує повну суму за перші 90 днів, 80% протягом наступних 90 днів та 70% за інші дні. Для безробітних працівників, які не були застрахованими, звільнені або не отримують виплату допомоги по безробіттю через короткий строк сплати, встановлюється виплата за фіксованою ставкою. З 2013 до 2015 рр. обсяг виплати становив 544 грн на місяць, або 47% і 39% прожиткового мінімуму для працездатних осіб на початку 2013 р. та на кінець 2015 р. відповідно. Для того, щоб вони відповідали вимогам сьогодення, варто, перш за все, запроваджувати реформи у системі оплати праці та переоцінити розміри прожиткового мінімуму. Так, обсяг останнього для працездатних осіб збільшився з 1147 грн у січні 2013 р. до 1378 грн у грудні 2015 р. та до 1450 грн (приблизно \$54) у травні 2016 р.. Такі показники по Україні не є задовільними, особливо при врахуванні того, що середній рівень заробітної плати в жовтні 2017 р. дорівнював 7377 грн, а мінімальної – 3200 грн. На противагу, у Польщі мінімальна зарплата – 1058 злотих або 8096 грн. При цьому середня заробітна плата поляків – 4218 злотих, тобто 32278 грн. Така колосальна різниця між країнами-сусідками постсоціалістичного табору свідчить про недосконалість української системи оплати праці та подолання безробіття. Наприклад, польським урядом у 2016 р. були внесені певні зміни до законодавства щодо зарплати. Ними передбачено скасування норми, що оплата праці робітника в перший рік його роботи не має бути меншою від 80% мінімальної заробітної плати. Завдяки цьому свіжі робочі кадри, які з'являтимуться на ринку праці, зможуть гідно заробляти на початку кар'єри та будь краще вмотивованими працювати більш ефективно. Також було встановлено мінімальну погодинну оплату праці на рівні 12 злотих, тобто близько 80 грн (а в Україні він – 19,34 грн). Важливим є те, що нововведення мають застосовуватися до всіх способів оплати праці, незалежно від її форми – погодинної, щотижневої чи щомісячної.

Основними заходами української держави щодо регулювання сфери оплати праці мають стати підвищення вартості національної робочої сили (шляхом покращення рівня наданої освіти та кваліфікації кадрів), зростання частки на виплати заробітної плати у ВВП та докорінна реорганізація самого принципу її нарахування. Необхідна диференціація оплати праці за критерієм якісних характеристик робочої сили, а також запровадження такого рівня мінімальної погодинної заробітної плати працюючих, що хоча б удвічі перевищував рівень прожиткового мінімуму та зберігав співвідношення між розмірами мінімальної та середньої заробітної плати на рівні 1:3. При розрахунку мінімальної зарплати має використовуватися соціальний стандарт «мінімальний споживчий бюджет», а не чинний нині «прожитковий мінімум». Це вкрай важливо, адже рівень прожиткового мінімуму для працездатних осіб зараз лише трохи більше 50% від обсягу мінімальної зарплати, а погодинна оплата праці майже утричі нижча за середньосвітові показники.

ПАРТНЕРСЬКІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ «ЕЛЕКТРОННОГО ОФІСУ»

Ігор Яровий

Величезні зміни в техносфері і інфосфері зійшлися воедино, змінивши спосіб виробництва виробів. Ми швидко рухаємося за межі традиційного масового виробництва до складної суміші масової і вже немасової продукції. Кінцева мета цього зусилля тепер очевидна: виготовлення тільки виробів на замовлення, зроблене цільним, безперервним процесом під все зростаючим прямим контролем замовника.

Говорячи коротко, ми революціонізували глибинну структуру виробництва, викликавши ряд змін в кожному прошарку суспільства. Однак ці зміни, які змушують студента планувати кар'єру, виробництво - інвестиції, а суспільство - стратегію розвитку, не можуть бути зрозумілі окремо. Їх потрібно розглядати в прямому зв'язку з іншого революцією - революцією в офісі [Тоффлер Э. Третья волна. Москва: АСТ, 1999. С. 132]. Традиційне розуміння ієрархії в структурі партнерських відносин змінюється.

Подвійна революція в секторі «білих комірців» і у виробництві призведе до зовсім нового способу виробництва для суспільства - це гігантський крок вперед всього людства. Він буде впливати не тільки на рівень зайнятості або структуру індустрії, але також і на розподіл політичної та економічної влади, на число робочих місць, міжнародний розподіл праці, роль жінки в економіці, природу праці та на розрив між виробником і споживачем; це буде змінювати навіть такий, по видимості, простий факт, як «місце» роботи [Тоффлер Э. Третья волна. Москва: АСТ, 1999. С. 137].

Третя хвиля в роботі «білих комірців», як і виробництво Третьої хвилі, не вимагає стовідсоткової присутності робочої сили на робочих місцях [Тоффлер Э. Третья волна. Москва: АСТ, 1999. С. 141]. Поширеною стає практика роботи у віддаленому доступі.

«Електронний котедж» може послужити ідеєю сил Третьої Хвилі завтрашнього дня [Тоффлер Э. Третья волна. Москва: АСТ, 1999. С. 144]. Використання інформаційних технологій, соціальних мереж, чатів суттєво прискорює обмін інформацією, видозмінює партнерські відносини.